ORFEJ • ORFEJ • ORFEJ •

BIBLIOTEKA

ORFEJ

Urednik
ZORAN MIŠIĆ

AMULETI — POEZIJA „PRIMITIVNIH“ NARODA

Zbirka pesama primitivnih naroda AMULETI sadrži malo poznato blago jedne drevne poezije izvanredne lepote. Prastari mitovi, legende, verovanja i obredi opevani su uzbudljivim stihovima neuporedive svežine i jednostavnosti. Krilata mašta, bogata osećajnost i fina misaonost svedoče o obdarenosti anonimnih stvaralaca ove poezije sa dalekih kontinenata. U knjigu su unesene pesme „primitivnih” naroda Afrike, Severne Amerike, Južnog Mora i Eskima. Pesme su odabrali i preveli Zvonimir Golob, Irena Vrkljan i Zvonimir Bajsić. Predgovor je napisao Zvonimir Golob.

BIBLIOTEKA

ORFEJ

Urednik
ZORAN MIŠIĆ

AMULETI — POEZIJA „PRIMITIVNIH“ NARODA

Poezija »primitivnih« naroda nije samo folklor i nije samo matrijal koji treba da zainteresira etnologa; ta je poezija, u svojim najboljim ostvarenjima, dostojna da uđe u svaku antologiju svjetske literature.

Razlike koje postoje u načinu mišljenja nisu nikakav dokaz inferiornosti »primitivnog« čovjeka, nego su uvjetovane načinom života i specifičnim uslovima u kojima on živi. Narod koji je stvarao i stvara još uvijek umjetnička djela neprolazne vrijednosti, u sukobu s nedobronamjernom civilizacijom, koja je htjela da uništi njegova duhovna dobra i od slobodnih ljudi stvarala robove, dobio je malo, a izgubio mnogo. Međutim, prošlo je vrijeme kada su bijeli ljudi bili smatrani božanstvima. Sinovi »neciviliziranih« naroda dokazali su da se njihov razum ne razlikuje od razuma ostalih ljudi, da i oni mogu »generalizirati, misliti apstraktno, logično i u pojmovima«.

(Iz predgovora Zvonimira Goloba)

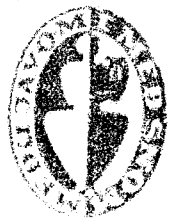

1962.

BIBLIOTEKA
ORFEJ

Urednik
ZORAN MIŠIĆ

AMULETI

POEZIJA PRIMITIVNIH NARODA

NOLIT
BEOGRAD
1954

Odabrali i preveli
ZVONIMIR GOLOB, IRENA VRKLJAN
I ZVONIMIR BAJSIĆ

PJESME „PRIMITIVNIH" NARODA

U POČETKU JE BILA POEZIJA

Upočetku je bila poezija i ne postoji narod ni pleme kod koga ne bismo mogli naići na prve početke poezije. »Ako ljudsko bivstvovanje znači misliti, isto tako znači i pjesnikovati[1]*«. Kod »primitivnih« naroda ne postoje precizne granice između pjesme, plesa i pjevanja. Pjevan ili pjevanju sličan govor izgleda da je bila prva poezija i dopire duboko u historiju prvih kulturnih naroda. Muzički tonovi imaju čudnovatu moć da izraze neposredno uzbuđenje čovjeka, oni su tjelesni izraz radosti i tuge pjevača i bude ista raspoloženja u onima koji slušaju. Poneki put pjesma se sastoji od nekoliko riječi bez određenog značenja, koje se ponavljaju i služe samo zato da bi nosile melodiju. Stapanje riječi, tona i pokreta odražava kompleksni karakter načina doživljaja i izraza toga doživljaja kod »primitivnih« naroda, i ta sinteza daje pojedinim pjesmama, za vrijeme ceremonija, vanredan okvir.*

Kratki uzvici, nabrajanje imena, želja ili konstatacija bili su, dakle, prapočeci poezije. Takve prapoezije, pjesme od dvije-tri riječi, koje se ponavljaju, nalazimo kod svih naroda. Eskimski seljak može satima pjevati samo dvije riječi: »Nalegak soak! Nalegak soak!« Veliki poglavica, Veliki poglavica! kojima objektivizira svoje osjećanje obožavanja poglavice i u slušaocima evocira isto osjećanje ili istu sliku. Ako na Uskršnjem Otoku poklonite nekome kaput, on može rečenicu: Ja imam kaput! pjevati i ponavljati čitav dan. Zbog pjesama te vrste i ostala, umjetnički vrijedna, poezija »primitivnih« naroda teško se probijala u svjetsku literaturu. Govorni jezik je često neprijateljski materijal za umjetničku svrhu poezije, ona želi da savlada njegovu tvrdoću i iz te borbe s govornim jezikom izrasta punoća umjetničkih formi, sva osebujnost i posebnost, od

[1]) J. Hart: Geschichte der Weltliteratur, Berlin.

govornog jezika odijeljenog, pjesničkog jezika. Često »primitivna« pjesma krije u sebi više nego što pjevač jezikom može izraziti, neke pretpostavke, koje premašuju jezičnu razumljivost. Mi možemo saosjećati s Eskimom kada pjeva o ljepotama svojih pejsaža, o sobovima koji pasu negdje u planinama, ali da bismo razumjeli njegovo oduševljenje jelom, hvalospjeve loncu s mesom ili vreloj juhi od krvi, moramo poznavati hladnoću i bijedu polarnih krajeva, težak i opasan život u blizini pola. Bliže će nam biti pjesme o junačkim djelima bogova i velikih ljudi, ali one pripadaju kulturi novijeg vremena. U poeziji »primitivaca« nalazimo nasuprot sirovom sadržaju nezgrapnu formu, ali se i ovdje, već prema nadarenosti i kulturnom razvitku pojedinih naroda, mogu razlikovati različiti stupnjevi, pa čak i veoma bogata izražajna moć.

Sinteza glazbe, plesa i uzbuđenog ritmičkog govora služi »primitivnom« čovjeku kao izraz ukupnog višeg duševnog života. Plešući i pjevajući liječe svoje bolesne, pokapaju ih, održavaju suđenja, žrtvuju, mole se, i izražavaju na taj način veselje, žalost, mržnju, osvetu i strah od bogova i gladi.

Osebujnost poezije »primitivnih« naroda leži u prvom redu u čestom ponavljanju pojedinih stihova ili dijelova nekog stiha, na koje nailazimo kod svih naroda i plemena. To ponavljanje dolazi do izražaja u ritmu, koji ne mora biti ovisan o naglašenosti slogova, nego o dužini i visini tona. Nada i očekivanje da će pomoću pjesme na nekoga djelovati ili njome dovesti do nekih promjena prisiljavaju »primitivnog« pjevača na često ponavljanje iste želje. To ponavljanje istoga znači ujedno najjednostavniji izraz duhovne koncentracije, kroz koju se može postići željeno djelovanje. Iako takvih ponavljanja ima u svim vrstama pjesama, najčešće ih nalazimo u magijskim pjesmama, što je i razumljivo. Postoji još i estetski uzrok, jer se na taj način izražava ideja reda i zakonitosti na zemlji. Težište »primitivne« poezije ne leži u izrazu ličnog gledanja na određene pojave, nego ta poezija u većini slučajeva izražava općečovječanskke težnje i odnose, čiji su bitni impulsi: religija, magija, borba, žalost i ljubav. Često nailazimo i na utjecaje susjednih naroda. U pjesmama Somala i Damekila, koji su došli u dodir s arapskom kulturom, možemo naći određeni ritam s nesavršenom kadencom i nesavršenom rimom, a u pjesmama Hotentota vidimo paralele, koje poznajemo iz hebrejske poezije. Umjetnički veoma vrijedna poezija Polinezije, Melanezije i Mikronezije nije potpuno bez utjecaja nekih kulturnih azijskih naroda. Na otoku Fidži razvila se

asonanca i pravilan metar, a svi stihovi iste strofe svršavaju se istim vokalom. Havajska poezija oskudijeva metričkim formama i od proze se razlikuje slobodnijim jezikom, biranijim, rijetkim riječima i slikovitošću toka misli. Mjerilo dužine stiha je dužina daha i svaki red ima toliko riječi koliko se može bez napora izgovoriti u jednom dahu. Na Novom Zelandu razlikuju pjesme s pratnjom i bez pratnje plesa. Sve se pjesme pjevđju, plesne u bržem, a ostale u sporijem ritmu. Na otoku Tonga čitav društveni i duševni život vezan je uz pjesničku produkciju. Još se i danas sjećaju natjecanja koje je krajem XIX stoljeća priredio neki slavni mecena i poglavica, a na kome su sudjelovala trojica čuvenih pjesnika i jedna pjesnikinja. Kod australiskih plemena ne može se oštro odijeliti govor od pjevanja; u uzbuđenju lako prelaze od govora na pjevanje, a ritam određuje jačina uzbuđenja. Australiski urođenici pjevaju rado i mnogo i satima ponavljaju jednu pjesmu, koja je gotovo uvijek melankolična. Na otoku Lukunor bilo je pjesama koje su smjeli pjevati samo muškarci i drugih koje su smjele pjevati samo žene.

Poeziju afričkih naroda karakterizira mirnoća i jasnoća u opisivanju stvari i pojava. Polinezijski pjesnik više ističe svoju ličnost u stihovima. Tužaljke Bergdama su veoma osjećajne, ali je lični bol potisnut i pjesnik pjeva o teškoćama života na zemlji. U ljubavnim pjesmama divi se afrički pjesnik fizičkoj ljepoti svoje odabranice, dok polinezijski pjesnik govori o svome odnosu prema ženi, ljubav je shvaćena dekorativnije i opisana mnogim metaforama, tako da osnovna misao ostaje često nejasna. Opjevana su sva osjećanja: žudnja za djevojkom, očekivanje, strepnja, uzvraćena i neuzvraćena ljubav i razočaranje.

Indijanska poezija je ponekad veoma teško razumljiva jer u njoj ima mnogo riječi čije se značenje razlikuje od značenja u običnom govoru. Pjesme su uglavnom kratke, stihovi puni entuzijazma, pjevani bez poetske pravilnosti, ili neke druge zakonitosti, čas brzo čas sporo, već prema raspoloženju pjevača, a parabole su mnogobrojne, oštroumne i usmjerene da kažu nešto poučno. U Sjevernoj Americi veoma je omiljena antifraza. Ako Dakota želi pohvaliti hrabrog ratnika, on pjeva: »Prijatelju, ti si dozvolio da te Čipive pobijede.« Karakteristične su i brze improvizacije. Pjesme Čipiva sastoje se od jednog ili nekoliko stihova, jedne ili dvije misli. To je stihovani uzdah ili izraz veselja

kome ponavljanjem određuju važnost i dužinu. Jedna Indijanka je kadra da ponavlja cijelu zimu sljedeću strofu:

Kako je žalosna misao da je moj prijatelj
otputovao ove jeseni,
kako je lijepa nada da će se u proljeće vratiti«.

Veći dio njihove poezije sačinjavaju pjesme o ratu, svečane i molitvene pjesme, magijske pjesme povodom rođenja djeteta i tužaljke za mrtvima, dok je ljubavnih pjesama zabilježeno veoma malo. Citiraću u cjelosti kratku »Tužalju za Modanom« indijanskog plemena Kvakiutl:

»Je he he ja! Oduzima mi svijest mjesec što silazi
dolje na oštricu vode. Je he he ja!
Je he he ja! Oduzima mi dah miš-plesač
kad počinje da glođe vodu. Je he he ja!
Je he he ja! Oduzima mi svijest Modana
kad počinje da se javlja
krikom kanibala na vodi. Je he he ja!«

To je pjesma o Modani i njegovoj sestri, koji su se utopili kod Virdžin Roka, a pjevaju je muškarci i žene u kući umrlih. Modana je bio član tajnog kanibalskog društva plemena Kvakiutl.

Skoro kod svih »primitivnih« naroda posjedovanje pjesničkog talenta donosi ugled i poštovanje. Narodi Nove Zelandije ponose se svojim značajnim pjesnicima i veoma ih cijene, iako su nižeg staleža. Na Marijanskim otocima pjevaju pjesme pred velikim brojem slušalaca, dok na Centralnim Karolinama priređuju svake dvije godine velike svečanosti za vrijeme kojih pjesnici pjevaju svoje nove pjesme i melodije, a slušaoci ocjenjuju njihovu vrijednost. To je u neku ruku »Bienale« pjesnika. Kod Basuto-plemena mladići u osnovnoj školi uče pjesnikovati i polažu ispite. Ima mnogo plemena koja pjesničku tradiciju čuvaju od zaborava. U Senegambiji nailazimo na »Griote«, nasljedni stalež pjesnika inspiriranih duhom, koji nad njima imade naročitu moć. Oni su plaćeni pjesnici, svoj talenat prodaju onome koji ih najbolje plaća i zbog toga kao stalež nisu naročito cijenjeni. »Grioti« se dijele na dvije različite grupe od kojih svaka ima određene funkcije. Jedni se mogu uporediti s trubadurima, koji su u Srednjem vijeku živjeli na evropskim dvorovima. Oni improviziraju pjesme i krikove, dobri su govornici, ulaguju se gospodaru i hvale njegove vrline. Druga grupa više nalikuje srednjevjekovnim dvorskim ludama. Na Obali Slonovače ima svaki značajniji poglavica u svojoj pratnji nekoliko Griota«.[1]) Citiraću ovdje jednu pjesmu koju je Griot plemena Jafuba ispjevao u slavu svog gospodara San Deja:

»Gledaj, planina je uvijek ovdje na svome mjestu!
On je muž nad muževima!
On je gospodar svih mladih muževa!
On je veliki ratnik i kada odlazi u boj,
ostaje samo jedan čovjek živ
u razorenom selu!
On je kao i njegov otac i njegov djed;
Kad ljudi iza njegovih leđa šapuću,
on dolazi vičući i svi mole milost.
On je gorko drvo čvrstog korijena;
ne možeš ga zubima iščupati.
On je Douma, veliki gromovnik!«

Često se pjesnici natječu hvaleći svoje miljenike i kudeći protivnikove. Poznata je »Pjesma o vodi i palmi«, zapravo dijalog između Sine i njegovog nećaka Tieloa, neka vrsta pjesničkog dvoboja u kome Sina hvali vodu, a Tielo palme.[2]) Neki uvriježeni pjesnik sa Grenlanda ispjevao je satiričku pjesmu o svome neprijatelju, da bi mu se osvetio i ponavljao je tu pjesmu toliko dugo dok je svi nisu naučili napamet. Neprijatelj odgovara sličnom pjesmom i to se ponavlja dok se jedan od njih dvojice ne umori i ne bude pobjeđen.

»Primitivni« pjesnik vezan je za svoje pleme i prisiljen je da pjeva po ukusu društva u kome živi, jer ga inače to društvo ne bi prihvatilo i on bi bio zaboravljen. Kod civiliziranijih naroda pjesnici štampaju svoje pjesme i uvijek postoji mogućnost da budu priznati poslije smrti, ako ih društvo ne prihvati odmah, dok je kod »primitivnih« naroda slava i popularnost pjesnikova ovisna jedino o suvremenicima. Ali i ovdje ima iznimaka. U pjesmama afričkih plemena Gala i Somala ima mnogo ličnog akcenta, pjesnici su naglašeno subjektivni i ne pjevaju po ukusu plemena, nego za sebe i uzak krug svojih prijatelja, tako da se često događa da ih pleme ne prihvaća, jer ih ne razumije.

Zanimljivo je spomenuti da su kod mnogih plemena i naroda pjesnici zadržali autorsko pravo. U plemenu Ju i

---

[1]) W. Seabrook: »Durch den afrikanischen Busch«, Basel 1931.

[2]) »Le Monde Noir«, 8—9, Paris, 1950.

Togo, u Melaneziji i Sjevernoj Americi plaćaju pjesnicima pravo da bi pjevali njihove pjesme.

Iako su poezija i život veoma tijesno povezani, javlja se već u »primitivnim« kulturama razlika između govornog jezika i pjesničkog jezika, koji je obično nešto starije jezične forme. Tu pojavu možemo vidjeti na Marijanskim otocima, Havajima, otoku Fidži, Sjevernoj Americi i drugdje.

PTICA U OKU SUNCA

U poeziji ćemo veoma često naići na stihove u kojima se pjesnik direktno obraća mrtvome, daje mu svojstva živoga, razgovara s njim, odgovara umjesto njega, ne sumnjajući ni časa u njegovo postojanje, da bi nekoliko stihova iza toga rezignirao nad činjenicom smrti. Dakle, granica između jave i sna, života i smrti nije dovoljno jasno podvučena i to nije poetski doživljaj u artificijelnom smislu, nije paradoks stavljen u službu poetske misli, nego realnost, koja ima svoj korijen u emocionalnom doživljavanju svijeta.

Na otoku Mangaja i Novoj Zelandiji zabilježeno je mnogo pjesama velike umjetničke vrijednosti, među kojima se svojom ljepotom ističu tužaljke za mrtvima. To su pjesme ispjevane povodom smrti poglavica ili viđenijih ljudi u kojima pjesnik tuguje za mrtvim, veliča njegovu hrabrost, dobrotu, pravednost i ostale vrline, pjeva o svijetu, koji pokojnik napušta, svijetu u koji sada odlazi i nije tužan samo čovjek nego i čitava priroda. Pokušaću provesti malu analizu jedne polinezijske tužaljke nastale povodom smrti poglavice, vjerojatno koncem XVIII ili početkom XIX stoljeća. U tužaljci, koja počinje opisivanjem groma, munja je u neku ruku »sjajan duh mrtvoga«:

»Pogledaj svijetlo munje!
Kao da bi htjela presjeći
planinske vrhove Tavhara.«

Dalje se govori o bolu rodbine i prijatelja, koji tuguju što pokojnik nije više među njma i pozivaju ga da se vrati:

Preni se iz sna, sine Range,
probudi se i uzmi ratnu sjekiru,
reci svome narodu znakove koji dolaze
šumni kao valovi, glasni kao neprijatelji
što sa uspravnim kopljima trče ovamo.

Uspomena na nekoga može se sačuvati, ali tijelo je osuđeno da propadne.

O moj prijatelju!
Rosa Hokjanga
probiće tvoje tijelo
i presušiće plime svih voda
i zemlja će opustjeti.

U ovoj poetskoj slici polinezijskog pjesnika (»Rosa Hokjanga probiće tvoje tijelo«) težina nije u snazi riječi, nego u snazi slike koju su te riječi stvorile, dakle u poetskom ostvarenju. Riječ je samo opeka, njeno leksičko značenje, u ovom slučaju, nema naročitu težinu osim donekle kod riječi — probiti. (Vrijednost, dakle, moramo tražiti u slici, u sukobu i napetosti između pojedinih značenja riječi, i kroz taj sukob, u davanju novih značenja riječima, koje se opet međusobno suprotstavljaju, stoje u naročitom odnosu i stvaraju na taj način originalnu, snažnu i svježu poetsku sliku. Riječ rosa, koja se u poeziji gotovo uvijek upotrebljava kao lirski elemenat, kao sinonim za svježinu i mladost, rosa mekana, prozirna i čista određena je u ovoj poetskoj slici glagolom probiti i time dobila svojstva koja inače imaju tvrdi i oštri predmeti, a koja ona u stvarnosti nema. Ali time što smo rosi dali t a k v o svojstvo, slika koju smo dobiti postala je svježija i, što je za nas u ovom slučaju važnije, snažnija, teža, bremenita bolom, koji nije dobio kvalitete užasnog u banalnom smislu (kao što bi se desilo da smo umjesto riječi rosa upotrijebili riječ koja imenuje neki tvrdi ili oštri predmet. U toj slici osjeća se neka praiskonska veza s prirodom, čovjek je identificiran s ostalim fenomenima prirode, ravnopravan s njima i dostojan njih.

U poetskoj slici sekundarno značenje riječi može postati primarno. Čitalac na osnovu svojih iskustava doživljava poetsku sliku kao realnost ili je odbacuje kao traženu i izvještačenu (iako je slika umjetnički vrijedna) ako takvih iskustava nema ili ih nema u dovoljnoj mjeri. Nedovoljno obarazovan čitalac na temelju iskustava iz života priznaje samo leksičko značenje riječi i teško se miri s činjenicom da pravo značenje riječi određuje kontekst i da riječ, u službi poezije, treba da izrazi pjesnikov doživljaj stvarnosti, pjesnikovu sliku života, a ne stvarnost samu. Svojstva jedne pojave ili predmeta otkrivaju se u njihovoj vezi ili sukobu s drugim predmetima i pojavama. Jezik je stvarnost misli i riječi nose u sebi naš odnos prema stvarnosti i mogu imati toliko značenja, koliko smo ih puta stvaralački upotrijebili. Kada kanibali Ngere pjevaju o slavi i veličini svog poglavice, završavaju pjesmu snažnom i adekvatnom slikom, po-

etski veoma čistom i jasnom. Ali, kada bismo ovu sliku analizirali, vidjeli bismo da je do jasnoće takve vrste vodio dug i naporan put, koji su kroz historiju prošle generacije pjesnika i da taj i takav izraz pretstavlja u neku ruku sintezu poetskih dostignuća ovog naroda. Evo tog stiha:

Bez njega mi smo izgubljeni,
jer on je rekao:
— Ja sam ptica u oku sunca...

a) Čovjek nije uporeden nego identificiran s pticom, b) čovjek-ptica stavljen je u jedan naročiti odnos prema suncu; c) sunce dobiva svojstva živog bića, u ovom slučaju, oko, vid. Ove stihove čitalac sa stvaralačkim iskustvom neće doživjeti kao sliku, neće imati nikakve vizuelne predodžbe, nego jedino i isključivo doživljaj sjaja i veličine, snage, vidovitosti i plemenitosti osobe o kojoj se pjeva.

Evo još jedne lijepe, na sasvim drugi način jednostavne poetske slike, kojom pjesnik pjeva o mrtvome bratu, koji se utopio u moru:

»u dubini mora ostao je,
ostao je da broji otoke«.

»Crnački pesnik ne opisuje stvari i ne pravi slike na osnovi psihoanalize stvari i liječničkog prilaženja stvarima, kao što to čine neki sadašnji pjesnici.. već prilazi stvarima kao svojim bićima, kao sebi jednakim bićima. Ne radi se ovdje ni o asimilaciji sa stvarima, nego o zajedničkom i istokvalitetnom postojanju carstva ljudi-stvari, što je moglo da stvori pjesničke slike gdje je uporeñenje, uporeñeno i čime se uporeñuje — na istoj liniji.[1]) *Kada se dijete rodilo, zaviještaju ga bogu da bi ga ubuduće čuvao:*

»Tebi, stvaraocu, tebi, silnome,
žrtvujem ovu novu biljku,
novi plod starog drveta«.

Slijedeći stihovi uzeti su iz jedne pjesme, koju pjevaju lovci na termite da bi ih, gotovo djetinjski naivnom lukavošću, izmamili iz njihovih stanova i poubijali. Lovci govore termitima kao sebi ravnima i razumnim stvorenjima:

[1]) Citirani odlomak uzet je iz predgovora dr. P. Guberine za zbirku prijevoda crnačkih pjesnika koji pišu francuskim ili engleskim jezikom.

»Dođite da plešete s nama,
vidjećete sunce, vidjećete ptice,
one vas neće pojesti«.

Pjesnik želi da promijeni svoje lice za lice mjeseca, da bi ostao vječno živ, jer mjesec živi i onda »kada ga mi ne vidimo«, tj. onda kada se nalazi s druge strane zemlje, što pjesnik tumači uvijek ponovnim umiranjem i rañanjem:

»Daj mi svoje lice,
lice koje imaš kada se vraćaš živ
i onda kada si mrtav«.

Uvriježeni ljubavnik pretvara jelo i posuđe svoje ljubavnice u neke dijelove čovječjeg tijela na temelju asocijacija ili optužuje nju i njezino pleme zbog kanibalizma, da bi se osvetio:

»Kukuruz koji jedete, to su ljudske oči!
Vaši pehari, to su nečije lubanje!
Maniokovo korijenje, da, to su ljudske kosti!
Vaš krompir, to su prsti čovjeka!«

Slijedeće stihove doživljavamo kao sasvim suvremenu poetsku sliku, kakvih u modernoj literaturi ima neobično mnogo. Našao sam ih u jednoj maloj indijanskoj ljubavnoj pjesmi:

»jer ja sam pregažena vjetrom«,

ili ovi stihovi, poetski toliko aktuelni da izgledaju kao da su oteti jednoj pjesmi T. S. Eliota:

»Sličan čudesnoj ptici, stvoren
u kući samo jednog boga«.
(Acteci)

Nešto slično moglo bi se reći i o ovoj snažnoj i čistoj poetskoj slici, klasičnoj i suvremenoj istovremeno, koja se nalazi u »Pjesmi starog lovca narvala«:

»Zapjevaj mi, duše moj, pjesmu o životinjama koje sam lovio,
o narvalima koji su u skupinama
dijelili površinu mora
na uskipjele pjene«.

U pjesmi »Lov na morža« ima stih sličnih poetskih kvaliteta. Lovac udara morža harpunom:

»Doveslao sam bliže
i probio sredinu patnje umiranja«

u kome patnja dobiva svojstvo prostora. Nešto slično nalazimo i kod Federika Garsije Lorke u završnim stihovima drame »Bodas de sangre«:

»Taj nož, koji je tako malen da ispada iz ruku, prodire nevidljivo u dubinu izmučenog tijela i završava svoj put tamo,

gdje drhti u klupku prepletenom
nevidljiv korijen naših krikova«.

Žena kojoj su ubili muža pjeva o svojoj boli, osjeća se suvišna i izgubljena:

»Osjećam se kao netko
tko je zalutao u polju«.

U Eliotovoj pjesmi »Bostonski večernji list« imamo nekoliko stihova koji su gotovo identični ovima, samo što su korijeni tog prigušenog krika potpuno različiti:

»Okrećem se umorno kao netko tko se okreće
da bi se oprostio od Rošfukoa,
kada bi ulica bila vrijeme, a on stajao
na kraju ulice«.

U prvom slučaju radi se o boli crnačke žene zbog gubitka muža — umor i osjećaj suvišnosti uvjetovani su socijalnim položajem žene u njenom društvu, dok se kod Eliota radi o umoru od civilizacije. (»Dok večer polagano oživljava ulicu, budi u nekima volju za životom, a drugima donosi Bostonski večernji list«.)

»Tužaljka udovice«, iz koje smo već i gore citirali, završava se svježom i originalnom metaforom:

»Jesam li samo ja smrti
slatka lubenica,

da mi je otela sve što sam imala,
a gorke ostavila da leže?«

Ljudi su poput gorkih i slatkih lubenica, a smrt radije uzima slatke.

Moglo bi se još mnogo i mnogo citirati, ali mislim da je i ovo dovoljno, da bi dokazalo kako poezija »primitivnih« naroda nije samo folklor i nije samo materijal koji treba da zainteresira etnologa, nego da je ta poezija, u svojim najboljim ostvarenjima, dostojna da uđe u svaku antologiju svjetske literature.

Završavajući ovaj predgovor htio bih još jednom podvući da bijela boja kože, na koju su neki ljudi u svijetu još uvijek toliko ponosni, nije i ne može da bude vrijednija od neke druge boje kože i da razlike koje postoje u načinu mišljenja nisu nikakav dokaz inferiornosti »primitivnog« čovjeka, nego su uvjetovane načinom života i specifičnim uslovima u kojima on živi. Narod koji je stvarao i stvara još umjetnička djela neprolazne vrijednosti, u sukobu s »nedobronamjernom civilizacijom«, koja je htjela da uništi njegova duhovna dobra i od slobodnih ljudi stvarala robove, dobio je malo, a izgubio vrlo mnogo. Međutim, prošlo je vrijeme kada su bijeli ljudi bili smatrani božanstvima. Sinovi »neciviliziranih« dokazali su da se njihov razum ne razlikuje od razuma ostalih ljudi, da i oni mogu »generalizirati, misliti apstraktno, logično i u pojmovima«, a oni kojima je bila dana mogućnost da studiraju (ili su tu mogućnost sami izborili) pokazali su se u svemu doraslim svojim bijelim kolegama. Ako je riječ o poeziji i svima onima koji su toliko sretni da je stvaraju, upravo sada bi trebalo govoriti o Crnom Orfeju, o savremenim obojenim pjesnicima koji stvaraju francuskim jezikom jednu čudesnu poeziju, »upravo toliko racionalnu koliko je potrebno« (Z. Bajsić), i postaju usta na koja progovara čitava jedna Rasa, i težinom i slavom svoga imena stoje na strani svoga naroda:

Vratite mi moje crne lutke da s njima poigram
naivne igre svog nagona,
da ostanem u sjeni njegovih zakona
da zadobijem opet svoju hrabrost
svoju smjelost
da osjetim samoga sebe
novoga sebe različitog od onog koji bijah
jučer

bez složenosti
jučer
kad je došao čas iskorjenjivanja...
oni su provalili u prostor koji bijaše moj.

Ali o tome će govoriti drugi i na drugome mjestu.

ZVONIMIR GOLOB

BIBLIOGRAFIJA:

Baumann-Thurnwald-Westermann: Völkerkunde von Afrika, Essen, 1939.

Birket-Smith K.: Geschichte der Kultur, Zürich, 1946.

Grove A. Day: The sky Clears, New York, 1951.

Hart J.: Geschichte der Weltliteratur I. Berlin.

Le Monde Noir, Presence africaine 8—9, Paris, 1950.

Malinowski: Das Geschlechtsleben der Wilden, Leipzig und Zürich.

Sartre J. P.: Crni Orfej (u rukopisu, preveo A. Habazin).

Seabrook W.: Durch den afrikanischen Busch, Basel 1931.

Sydow E. v.: Dichtungen der Naturvölker, Wien, 1935.

Winthuis: Das Zweigeschlechterwesen, Leipzig, 1928.

Zbornik za narodni život i običaje, sv. I., Zagreb, 1896.

Zbornik za narodni život i običaje, knj. VII. sv. I., Zagreb, 1902.

Žarković S.: Primitivni mentalitet, Beograd, 1945.

AMULETI

AFRIKA

JAGODE

TONGA RONGA, ISTOČNA AFRIKA

Moje jagode.
Ja sam mrtav, ja sam pojeden.
Jao. Moja velika ptico,
koju sam dobio od mog brata ždrala,
ždrala, koji je jeo moje jagode,
jagode, koje sam našao na osušenom drvetu.
Moje jagode,
ja sam mrtav, ja sam pojeden.

Moje koplje,
koje sam dobio igrajući se u ratu.
Ljudi što se igraju u ratu,
koji su izgubili moju veliku pticu,
veliku pticu, koju sam dobio od mog brata ždrala,
ždrala, koji je jeo moje jagode,
jagode, koje sam našao na osušenom drvetu.
Moje jagode;
ja sam mrtav, ja sam pojeden.

Jao. Moje ribe, koje ste pojeli,
ribe, koje sam dobio od ljudi

što pecaju stabljikom kafir-žita,
ribari, koji su izgubili moje osti,
osti, koje sam dobio od ljudi što se igraju u ratu,
ljudi, koji su izgubili moju veliku pticu,
veliku pticu, koju sam dobio od brata ždrala,
ždrala, koji je jeo moje jagode,
jagode, koje sam našao na osušenom drvetu.
Moje jagode,
ja sam mrtav, ja sam pojeden.

Jao. Moje kafir-žito, koje ste pojeli,
kafir-žito, koje sam dobio od ljudi,
koji su jeli zobenu kašu bez ukusa,
ljudi, koji su jeli moje ribe,
ribe, koje sam dobio od ljudi
što pecaju stabljikom kafir-žita,
ribari, koji su izgubili moje osti,
osti, koje sam dobio od ljudi što se igraju u ratu,
ljudi, koji su izgubili moju veliku pticu,
veliku pticu, koju sam dobio od brata ždrala,
ždrala, koji je jeo moje jagode,
jagode, koje sam našao na osušenom drvetu.
Moje jagode,
ja sam mrtav, ja sam pojeden.

PJESMA ŽENA ČIJI SU MUŽEVI U RATNOM POHODU

MASAI, ISTOČNA AFRIKA

GLAS: Bože, bože, lom
ZBOR: snazi dušmana!
GLAS: Lom, lom
ZBOR: snazi dušmana!
GLAS: Ne šutite, žene!
ZBOR: Molimo se bogu.
GLAS: Lom, lom
ZBOR: snazi dušmana!
GLAS: Jutarnja zvijezdo koja dolaziš
ZBOR: i zvijezdo večernja!
GLAS: Lom
ZBOR: snazi dušmana!
GLAS: Oluje sniježnih gora
slomite
ZBOR: snagu dušmana!
GLAS: Ti, koji čekaš rumenilo nebesko,
slomi
ZBOR: snagu dušmana!

PJESMA ŽENA NAKON PORODAJA

MASAI, ISTOČNA AFRIKA

GLAS: Bože, bože, kome se molim,
daj mi dijete.
Ti, koji grmiš i koji praviš kišu!
ZBOR: Tebi, samo tebi se molimo svakog dana.
GLAS: Jutarnja zvijezdo koja izlaziš!
ZBOR: Tebi, samo tebi se molimo svakog dana.

GLAS: Ti, koga zovem i koji me čuje!
ZBOR: Tebi, samo tebi se molimo svakog dana.
GLAS: Gospodaru mirisa!
ZBOR: Tebi, samo tebi se molimo svakog dana.
GLAS: Vi, prijateljice lijepo odjevene žene, —
ZBOR: i mi ćemo se lijepo obući, o majko!
GLAS: Ho, ovo je dan kada je rođeno dijete!
ZBOR: Ho! Ho! Hoo!
Ja! Je! Joo!

PJESMA KRASNOJ KRAVI

MULERA RUANDA, ISTOČNA AFRIKA

O govedo, ti si krasno.
O govedo, ti si krasno kao kolut na nozi,
kolut na nozi kovača sa kukinškog potoka.

O govedo, ti si radost,
radost kraljevih pastira.
O govedo, ti si krasno,
krasno po boku i prsima,
krasno po trbuhu i bojama.

PLAHOST

SOMALI, ISTOČNA AFRIKA

Mogao bih razbiti sve pred sobom kao lav,
ali sam ipak plašljiv poput zeca.
Uništavalac, snažan kao stablo galol,
ali sam ipak slab kao biljka bo'o.
Valovima mora mogao bih sličiti
a ipak sam miran kao izvor Gieiti,
umjesto štitom i toljagom da se pokazujem,
letim poput leptira.
Mogao bih stajati ovdje kao najstariji sin poglavice,
ali sam kao čovjek niskoga roda.

TUŽALJKA I POZIV NA OSVJETU PJEVANA OD UDOVICE UBIJENOG

SOMALI, ISTOČNA AFRIKA

Jao, Ali, smrt Geida, smrt tvog oca
želim da oplačem!
Često, kada se budim noću, prstima tražim ležaj.
Bio je velik kao noj, ali jedan, samo jedan
udarac bio je dosta i snažne ruke Varsame
raskidali su jastrebovi.
Mohamed s bijelim štitom prebacio se u prašini.
Mohamed Golhaleh ostao je ležeći u šikari.
Horsiji su otsjekli glavu — mi smo izgubili vođu.
Često i dugo otada pleme se sastajalo na vijećanje,
mnogo je vremena prošlo otkako nam je neprijatelj
oteo naše najbolje.
Mnogobrojni ste, napadnite još danas!
Samo starci razmišljaju.
Večeras još možete kriknuti ratni zov.
Muževi, rat je potreba junaku.
Svadljivci se ljute. Muževi, ako pobijedite,
ubijte vođu, raspršite ih i urlajte kao barbarski Gale.
Jao! Toliko mnogo naših nema više
u sjeni drveća.
Koga koplje probode uzalud ga čekaju žene.

AH — LOO — ROOKOK

LANGO, ISTOČNA AFRIKA

Gledaj, ovi su ljudi ubili moju kravu;
moju kravu koju sam dobio od čovjeka
što je slomio moju britvu;
moju britvu koju sam dobio od djece
što su prosula moje mlijeko;
moje mlijeko koje sam dobio od čovjeka
koji je slomio moje grančice;
grančice koje sam dobio od dječaka
koji je slomio moju pticu;
pticu koju sam dobio od jastreba
koji je uhvatio moju ribu;
ribu koju sam dobio od močvare
koja je pokvarila moje trešnje;
trešnje koje sam dobio od stijene
gdje su me djevojke ostavile;
ja sam išao s djevojkama
i one su me ostavile kod trešanja.
One su učinile da stojim na đubretu i stijeni,
i đubre viče ah-loo-rookok,
ah-loo-rookok vikalo se na stijeni.

PJESMA

GALI, ISTOČNA AFRIKA

Što teče — to je voda,
što je crpe — što je to?
Što teče — to su suze,
što me uzbuđuje — što je to?
Što kiši — to je bog,
oblak je samo sjena.
Što plače — to je srce,
suze su samo sjena.

NEODLUČNOM DRAGANU

GALI, ISTOČNA AFRIKA

O slatki dragane,
ne žuri sa svojim dolaskom,
ali ni mene ne ostavljaj samu,
čeznem za tobom.

Dok živiš, ja ću te oplakivati,
kad umreš, nećeš me više čuti.
Guska je sretna, jer se neće utopiti,
a ti si bog čije srce ne poznaje čežnje.

MOLITVA

GALI, ISTOČNA AFRIKA

Čuj nas, o stari bože,
čuj nas, o prastari bože,
ti, koji imaš uši.
Gledaj nas, o stari bože,
gledaj nas, o prastari bože,
ti, koji imaš oči.
Uzmi nas, o stari bože,
uzmi nas, o prastari bože,
ti, koji imaš ruke.
Ako voliš lijepe konje, uzmi ih,
ako voliš lijepe žene, uzmi ih,
ako voliš lijepe robove, uzmi ih.
Čuj nas, o bože,
o bože, čuj nas.

O LJUDSKOJ PROLAZNOSTI

DINKA, SUDAN, ISTOČNA AFRIKA

Kada je bog u sivom pravijeku stvarao stvari,
stvorio je sunce;
a ono dolazi, odlazi i opet se vraća.
Stvorio je mjesec;
a on dolazi, zađe i vraća se ipak.
Stvorio je čovjeka;
on dođe, nestane i više se ne vraća.

NAJLJEPŠI BIK

DINKA, SUDAN, ISTOČNA AFRIKA

Moj bik je tako bijel
kao srebrna riba u rijeci,
tako bijel kao bijela čaplja
na sprudu,
tako bijel kao svježe mlijeko.
Njegova rika je kao grom turskih topova
sa visoke obale.
Moj bik je taman kao kišni oblak u oluji,
on je kao ljeto i zima;
pola je taman kao oblak olujni,
pola je sjajan kao svijetlo sunčano.
Bijeli bik radost je žena;
njegovi rogovi su kao jarboli broda,
njegova grba strši poput tornja
iz visoke trave,
njegova grba blista kao zvijezda jutarnja.
Njegovo čelo je crveno kao brada ptice,
njegovo čelo je zastava koju narod vidi
izdaleka.

PJESMA RATNIKA

SUDAN, ISTOČNA AFRIKA

Piti, to je moja slast!
I onda u planine,
u šumu gdje stanuje lav.
Kada se šuljam noću uz kolibe sela,
privučen plijenom,
mislim na tebe, djevojko,
i na ukras tvojih kolutova.
Piti, to je moja slast!
Opasani oružjem, kroz stepu i šumu
slijedimo urlik lava.
I na tebe mislim, u domovini,
moja lijepa, moja mala djevojko!
Piti, to je moja slast!
I ako dođe divlja hrabrost u mene,
teći će krv u divljini,
ali u mislima ću biti s tobom
i zvati te dragim imenima.
Piti, to je moja slast!
Danas sjedimo veseli,
sutra je glad gospodar.
Za tobom čeznem, meka djevojko

obojenih usana,
strijele kao kiša padaju na mene.
Piti, to je moja slast!
I biti veseo s drugovima.
Donesem li kući dio plijena,
svi će me pozdraviti.
Naša nada je prorok.
Nosimo vodu u pustinju,
vođa pokazuje put i bira mjesto odmora.
Danas piti i divljati,
a sutra je mrtva straža;
danas kiše liju,
a sutra će biti boj.
Tako se bijeda i borba izmjenjuju,
ništa ne možeš promijeniti;
brat je torba olova,
a puška je otac.

ČEŽNJA

BAGIRMI, SUDAN, AFRIKA

Uzeću srebrni novac,
kupiću laganu svilu
i rog sa antimonom,
o, ti moj vitki momče.

Skrivam se kraj zida,
suknjom sam pokrila njedra,
opraću kuću svog dragana.
O, ti moj vitki momče.

Oči sam obrubila antimonom,
stegnula pojas s amuletima,
hoću da usavršim ljubavnu čežnju,
o, ti moj vitki momče.

USPAVANKA

HAUSI, SUDAN, AFRIKA

Hijene nema,
strašila nema.
Spavaj, moje dijete,
u miru, u miru.
Slon je privezan.
Spavaj u miru.
Samo mu otsjeci rep,
Bilal je spretan dječak.
Spavaj u miru,
u miru, u miru.
Samo mu otsjeci rep,
Bilal je spretan dječak.

POGREBNI TAM-TAM

MOSI, SUDAN, AFRIKA

Smrt ga je ubila, a grobar zakopao.
La, la, jao, kobac je ostavio mene,
a uzeo mog dragana.
La, la, prošla je slast.
Dragana moga smrt je uzela,
moj dragan je otišao bez povratka.

Grobar kida, kida grane,
kida svježe, zelene grane.
Smrt nije ubila moga dragana
dok vidim samu sebe gdje živim.
La, la, jao, kobac je uzeo mog dragana
i on sada bježi.
La, la, prošla je slast.

Prašina na čelu, molim nebo
da produži život kralju,
da mu pokloni moć i moć darivanja.
La, la, jao, kobac je uzeo mog dragana i sada bježi.
La, la, prošla je slast.

PJESMA ŽENE

FULBE, ZAPADNI SUDAN, AFRIKA

KĆI: Plači, plači, moja majko!
Broj velike brončane ključeve,
skoro će dan moje svadbe.
Plači, plači, moj oče!
Očisti sjajno svečano odijelo,
skoro će dan moje svadbe.
ZBOR: Neuporediva djevice, dok je ovdje jutarnji dar.
KĆI: Plači, oče moj.
Mađi skuplja svadbeni novac.
Kad Mađi uzdigne ruke i želi moliti,
onda njegova usta kažu ime: Aišatu.
Aišatu, krijeposna, konju vladara svih vladara,
ja sam siromašan.
Ljubav ide preda mnom i ja je slijedim.
Ona prolazi kroz velika vrata i nestaje.
Strast je jača, Aišatu, nego ljubavno piće širi.
Jao, učitelju moj, učitelju moj,
nemiran lutam uokolo, nema odmora.

Plačite, plačite, sestre moje,
ljubavno piće — to si ti, Aišatu.

SESTRE: Popni se na konja, ukrašen, sjedni u sedlo
i jaši svečano.

PRIJATELJI: Čovječe, idi oprezno, da se ne povrijediš,
od Manderere do Mbamba,
dok ne stigneš u veliko slobodno mjesto,
našu Bavadu.
Noć će doći, idi uspravno,
ali gledaj krišom kroz vrata Bavade.
Voli vladavinu, odreci se vladavine,
ali kada Bugudu umre, grad će biti
u ruševinama.
Žena je tamo u dvorištu sudije,
u bijeloj vezenoj haljini.
Obuci crvene hlače i kaput bez rukava.
Istočno od sela darovaće ti ljupku.

ČEŽNJA ZA SMRĆU

JU, ZAPADNA AFRIKA

Pjevala sam i gorko plakala,
beskrajno velik je svijet.
Govorim: na dan moje smrti
doterajte čamac obali!
Lijevom ću rukom živima domahnuti.
Već polazim!
Do, slušaj, već polazim!
Čamac smrti dolazi sve bliže,
već polazim,
ja, koja sam toliko pjesama pjevala.

KLETVA BOGU SUDBINE

JU, ZAPADNA AFRIKA

Ako me je stvorio moj Se, neka bude proklet!
Kletva ne može pogoditi jastreba.
Stvorio me moj Se.
Zašto me je poslao na svijet?
Da sam to znao, ne bih došao.
Ništa ne zna dijete u tijelu majke.
Da sam to znao, ostao bih s one strane,
stajao bih još na obali rijeke i pio vodu.
Neka bude proklet moj Se!
Ali kletva ne može pogoditi jastreba.
Ako me je stvorio moj Se, onda želim umrijeti
i doći ponovo.
Ali ja nisam mrtav,
izmučio me moj Se.
Što me je boljelo — ja sam rekao,
što ima u životu — ja sam rekao.

Neka drugi zbog mene šute o svojoj sudbini.

NEUMOLJIVA SMRT

JU, ZAPADNA AFRIKA

Oni koji su mrtvi ne znaju ništa!
Moje dijete je bilo vezano — moje dijete je otišlo.
Zar nikoga nema tko će se brinuti za njega,
Nesreća me snašla, neizrecivo velika,
plač i jecanje, to je moja pjesma.
Rodila sam jedno lijepo dijete,
a sada je to blago nagrada mrtvima.

Ne plači!
Majko jedinog djeteta, ne plači!
Sve što živi odlazi svome grobu.
Glasni plač tvoj mrtvoga neće vratiti,
krasna pjesma mrtvoga neće probuditi.
Majko jedinog djeteta, ne plači!

Eto, umire se,
ljudi umiru,
i ja ću jednom umrijeti,
nikoga neću moliti da mi pomogne.
Kada je sve svršeno, zar onda nije svršetak?

MOLITVA RJEČNOM BOGU TANU

ZLATNA OBALA, ZAPADNA AFRIKA

Struja rijeke presijeca put
i put siječe opet struju rijeke.
Koji je od njih stariji?
Nismo li načinili put da sretnemo
ovu rijeku?
Rijeka je našla svoj izvor mnogo,
mnogo prije.
Njezin početak je u stvoritelju.
On je taj koji je stvorio biće,
sveti, sveti Tano.

PJESMA DUHOVA

ASHANTI, ZAPADNA AFRIKA

Mi, duhovi, kada uznemirujemo riječno korito,
pokušavamo uhvatiti ribu.
Mi upotrebljavamo naše glave da uznemirimo vodu,
o duhovi, mi uznemirujemo vode.

Duhovi, mi uznemirujemo vodu,
upotrebljavamo naše glave da uznemirimo vodu,
o duhovi, mi uznemirujemo vode.
Jer Stvaralac čini stvari,
uzimamo li mi naše glave da uznemirimo vodu?
O duhovi, mi uznemirujemo vode.

TUŽALJKA

FANG, ZAPADNA AFRIKA

Oče, jao, jao!
Zašto napuštaš svoje ognjište?
Čovjek te ubio, o oče.

Muževi, osvetite njegovu smrt!
Tvoja sjena poći će drugoj obali.
O' oče, zašto napuštaš svoje ognjište?

Nebo je zasjalo, oči potamnjele,
voda života padala je sa stabla kap po kap.
Štakori su ostavili svoja skrovišta.

Gledajte, ovo je očev dom!

Trgajte žalobne trave!
Pođite desnom stranom, pođite lijevom stranom.
On sada gleda nevidljive stvari.

PJESMA ČEŽNJE

TUKULER, ZAPADNA AFRIKA

Ti znaš: kada te gledam gdje dolaziš
i ne vidim te,
moje male oči postaju jezera,
moje male noge nestrpljivo udaraju.
Želim vidjeti mladog Samba Dyallu.
Moj prijatelj je u boju,
neka ga bog štiti.

TRI PJESME

JAFUBA, ZAPADNA AFRIKA

Kad ptica leti, ne javlja to nikome,
ne uzima težak teret sa sobom,
ni kraljevske darove,
ali kad dolazi kralj, gledaj,
to nije isto.

Kad sam te prvi put vidio, bio sam začuđen
i rekao sam: što je to?
Kad sam gledao bolje, bilo mi je
kao da gledam lice svoga oca.

Kad si došao putem kroz šumu,
panteri su bježali od straha,
ali male kozice sišle su niz klisure,
da vide kako ti prolaziš.

TRI PJESME

KANIBALI NGERE, ZAPADNA AFRIKA

On ima 39 žena,
njihovi su vratovi kao u žirafa,
njihove su grudi pune mlijeka.
On je najveći bivol, sam u džungli,
on je strah slonova,
on je sreća svojih žena,
jer njegov rog je najsnažniji.

Naši su očevi bili muževi,
mi slijedimo njihove korake
i pjevamo njihove pjesme,
da ne bi zaboravili.
Ako želiš zapovijedati u boju,
moraš biti ponosan i hrabar.
Moje tijelo ima hiljadu rana,
jer ja sam bio oboje.
Bio sam nekada gord
i hrabar među kopljima,
a sada činim ono što bijeli zapovijeda.

Ngere su uvijek najjači,
ali on je jači od sviju.
On je kralj među vojnicima,
on nas vodi i daje nam dobar savjet.
Bez njega mi smo izgubljeni,
jer on je rekao:
Ja sam ptica u oku sunca.

TUŽALJKA JEDNE UDOVICE

BORGDAMA, JUGOZAPADNA AFRIKA

O, ti oče mog sina,
gledaj, čekam te da dođeš!
Tih i bez riječi ležiš ovdje.
Ustani! Idi i gađaj,
donesi mi divljač, gladna sam!
Sve žene jedu meso,
samo ja moram gladovati.
Ne mogu te probuditi.
Kudu sličan, lijepi mužu,
slušaj! divlje govedo prolazi.
Ustani, idi i sjedi
u kolibu kraj vode,
ustrijeli žirafu
kad dođe da se napije!
Njena je koža dobra za obuću,
tko će mi je dati
kad ti ne želiš da loviš više
i da utažiš moju bijedu.
Oče mog malog dječaka,

crn kao vrat goluba,
ti ne prolaziš više putevima
kojima lovac ide.
On nije bio zločest dječak,
bio je dobar i spretan.
Zašto si sada tako tih?
Nikada ranije nisi bio takav.
Na putu kojim si išao,
sada je tamna noć.

Već odavno je trebalo da dođe.
Da li ga je ubo škorpion?
Ili ga je lav razderao,
pa me ostavlja da čekam?

On leži sada ovdje kao da je živ,
kao da spava.
Slušaj dozivanje drugova,
koji su za tebe ispekli meso!
Ti spavaš i dalje?
Ne želiš pečenja?
Ne želiš mesa koze?
Tko će meni darovati kozu?
Ah, ja sam jadna i ništa nemam.
Nijedna pregača nije moja!
Samo ti si mi davao kecelje,
jer ti si sin čovjeka
koji je bio darežljiv.
Zar nisi čuo zov
lovaca koji su prošli?
Ti nisi odgovorio.

Tko te je ugušio, mužu moj,
oče, lovče koga sam imala?
O ti, koji si ubio muža, ubij i mene!
Želim umrijeti, umrijeti želim,
jer je sin majke mrtav.
Djeco moja, kamo da pobjegnem?
Okrutni su ljudi
s kojima živim ovdje.
Osjećam se kao netko
tko je zalutao u polju.
Stavite me u njegov grob,
da umrem s njim.
Jesam li samo ja smrti
slatka lubenica,
da mi je otela sve što sam imala,
a gorke ostavila da leže?

TUŽALJKA DJEVOJKE

BENA MUKUNI, ZAMBEZI, ANGOLA

Majko, vrati se.
Majko, ovdje jedan čovjek
reže naše sjenovito drvo,
majko, vrati se.
Majko, ovdje jedan čovjek
reže naše sjenovito drvo.
Ovdje pada drvo s koga jedemo,
ovdje pada drvo.

USPAVANKA

JAUNDE, KAMERUN, AFRIKA

Nkdu plače.
Ah, kako mnogo plače mali Nkdu.
Nkdu plače.
Dijete, smiri se, ne plači!
Nkdu plače.
Dala sam mu hrane, on nije jeo.
Nkdu plače.
Dala sam mu prsa, on nije pio.
Nkdu plače.
Dijete, spavaj, ne plači!
Nkdu plače.
Dijete, smiri se, ne plači!
Nkdu plače.
Upamti:
Nkdu, to je taj kome je dobro
na očevoj zemlji.
Nkdu plače.
Tala-Ngeno, to je ta koja
poslije svadbe
napušta očev dom.
Nkdu plače.
Nkdu plače.

VELIKI BUBANJ

BANTU, SREDNJA AFRIKA

Neka se javi veliki bubanj,
neka se javi veliki bubanj.
Ona udara krilima,
mala ptica, koja izlazi iz duboke rijeke,
iz velike rijeke bogova.
Neka se javi veliki bubanj.

Neka se javi veliki bubanj.
neka se javi veliki bubanj.
Na velikoj rijeci zrnaca i bisera
našao sam lude koje drobe
koru skinutu s krvavih stabala.

Neka se javi veliki bubanj.
neka se javi veliki bubanj.
Oni drobe koru s krvavih stabala
i sva su zrna bijela.
Ovamo! Nemba, gdje si ti?

Neka se javi veliki bubanj.
neka se javi veliki bubanj.

Ovamo! Nemba, gdje si ti?
Niži bisere, sjajne bisere.
Neka se javi veliki bubanj.
neka se javi veliki bubanj.
Niži bisere, sjajne bisere
iz zemlje, gdje stanuju mrtvi.

Neka se javi veliki bubanj.
neka se javi veliki bubanj.
Zemlja, gdje stanuju mrtvi,
ona je daleko od mjesta
kamo si me ti odnijela,
mene, koji nemam nogu

PJESMA PREDAKA

PIGMEJI, EKVATORIJALNA AFRIKA

Mnogo je dana prošlo,
mi smo logor koji putuje,
svijetli dani su možda pred nama.

Svijetlo postaje tamno
noć još više noć.
Sutra će biti glad,
bog se ljuti na nas.
Preci su otišli,
njihove su kosti daleko,
njihove duše lutaju uokolo.
Gdje su njihove duše?
Vjetar koji prolazi
možda znade to.
Njihove su kosti daleko,
njihove duše lutaju uokolo.
Da li su daleko, tamo, preko?
Da li su potpuno blizu?

Žele li krv žrtava?
Jesu li daleko,
jesu li blizu?

Vetar koji prolazi,
duh koji uznemiruje uveo list,
znadu li oni to?

ZAHVALNICA PRILIKOM ROĐENJA DJEČAKA

PIGMEJI, EKVATORIJALNA AFRIKA

GLAS: Tebi stvaraocu,
tebi silnome
žrtvujem ovu novu biljku,
novi plod starog drveta.
Ti si gospodar, mi smo djeca;
tebi stvaraocu, tebi silnome!
Pogledaj krv koja ovdje teče,
dijete koje ovdje viče!
Tebi ova nova biljka,
ovaj novi plod starog drveta.

ZBOR: Tebi stvaraocu,
tebi silnome,
tebi ova nova biljka,
ovaj novi plod starog drveta.

MOLITVENA PJESMA PRED GOLIM KOSTURIMA

PIGMEJI, EKVATORIJALNA AFRIKA

GLAS :Vrata Dana su zatvorena.
ZBOR: Zatvorena su vrata Dana.
GLAS: Tamo se guraju duhovi mrtvih
u gomilama kao roj komaraca,
kao roj komaraca u večernjem plesu.
ZBOR: U večernjem plesu.
Roj komaraca koji plešu uveče,
kada noć postaje tamna,
kada je sunca nestalo,
kad noć postane tamna,
roj komaraca,
vir, mrtvog lišća
na vjetru.
ZBOR: Na šumornom vjetru.
GLAS: Oni čekaju onoga koji će doći.
ZBOR: Koji će doći.
GLAS: Koji će reći:
ovome: „Dođi!", onome: „Idi!"
ZBOR: Ovome: „Idi!", onome: „Dođi!"
GLAS: I Khmvum će biti kod svoje djece.
ZBOR: Kod svoje djece.
SVI: I to je svršetak.

PJESMA TERMITIMA

MANJA, EKVATORIJALNA AFRIKA

Mi smo došli da vas vidimo,
da vidimo vas, koji stanujete u zemlji
i koji nikada ne gledate sunce.
Mi smo došli da vas zovemo i udaramo
tam tam za vas.
Dođite da plešete s nama, vidjećete sunce,
vidjećete ptice, one vas neće pojesti.
Izidite svi, dođite mnogobrojni,
jer mi smo došli sami,
mi smo došli s djecom i braćom.
Dođite, izidite da nas vidite svi.

LOVAČKA PJESMA

BA-RONGA JUGOISTOČNA AFRIKA

Svi su se spremili na put, jedan iza drugoga:
slonovi snažni dolaze na pojilo.
Naprijed! Tamo! Oni polaze na pojilo u šikaru.
Slušajte. Čujete li urlik u prašumi?
To je tutnjava. To je urlik u prašumi. Hura!
To je zov slonove majke koja plače. Njena
tutnjava zove
lovce u šikaru. Hura!
Njena tutnjava zove lovce ovamo.
To je taj slon s ušima koje vise, taj
s velikim ušima. Hura!
Taj, s velikim ušima, prošao je.
Dječaci su ovdje, čuje se kako oštre noževe na trgu
gdje leži ubijen slon.
Hura! Čuje se šum noževa koji se oštre. Hura!

UVRIJEĐENI LJUBAVNIK

BA-RONGA, JUGOISTOČNA AFRIKA

Samo me odbijaj, moja ljepotice,
koliko želiš.
Kukuruz koji jedete, to su ljudske oči.
Vaši pehari, to su nečije lubanje!
Korijenje manioka, da, to su ljudske kosti!
Vaš krompir, to su prsti čovjeka!
Samo me odbijaj koliko želiš,
nitko te neće htjeti!

PJESMA SRPU MLADOG MJESECA

BUŠMANI, JUŽNA AFRIKA

Kabia, uzmi moje lice!
Daj mi svoje lice,
ti treba da uzmeš moje lice,
ono, koje se ne osjeća dobro.
Daj mi svoje lice,
lice koje imaš kada se vraćaš živ
i onda kada si mrtav.
Kada te mi ne vidimo,
ti se odmaraš i ponovo se vraćaš.
Htio bih da sam sličan tebi,
jer ti posjeduješ radost,
da se uvijek ponovo vraćaš živ,
kada te mi ne vidimo.
I dok te zec savjetuje
da bude tako,
ti si rekao jednom
da ćemo se i mi vratiti živi
kada umremo.

PJESMA JEDNE MAJKE SVOME DOJENČETU

HOTENTOTI, JUŽNA AFRIKA

Ti, sine majke sa svijetlim očima,
ti, dalekovidi,
kako ćeš jednom njušiti divljač!
Ti, koji imaš jake ruke i noge,
ti, snažni,
kako ćeš sigurno strijeljati i robiti Herere
i njihova goveda nositi majci za jelo!
Ti, dijete oca s jakim bedrima,
kako ćeš jednom krotiti bikove svojim
koljenima!
Ti, koji imaš jedan jaki ud,
koliko ćeš mnogo snažne djece stvoriti!

MOLITVENI PJEV

BASUTO, JUŽNA AFRIKA

GLAS: O novi bože! moli stari.
ZBOR: O bože, čuj, molimo te.
GLAS: Nisam taj koji moli — bogovi su.
ZBOR: O bože, molimo te!
GLAS: Bogovi: naše pramajke koje
traže žrtvene darove.
ZBOR: O bože, molimo te!
GLAS: Žrtve — kako da ih vide,
kada su mrtve?
ZBOR: O bože, molimo te!
GLAS: Oni gledaju kroz raspuknute
grobove.
ZBOR: O bože, molimo te!
GLAS: Svi su mrtvi — kamo su otišli?
ZBOR: O bože, molimo te!
GLAS: Otišli su u grob koji se neće
napuniti.
ZBOR: I koji grli sve narode.

MLADIĆEVA PJESMA

KSOSA, BANTU, JUŽNA AFRIKA

Ludo je,
ludo je biti putnik
i putovati
s krvlju djevojke nad glavom.
Dok smo pekli divlje korijenje,
velika tama pala je na nas.
To nije bila tama, to je bila
strašna tuga.

SJEVERNA AMERIKA

RATNA PJESMA

SIJUKSI, SJEVERNA AMERIKA

Praoče, o praoče!
Nađem li neprijatelja,
nenadano ću ga prepasti!

Praoče, o praoče!
Nađem li neprijatelja,
tući ću ga do smrti!

Praoče, o praoče!
Nađem li neprijatelja,
njegove će kuće postati bijeli dim.

Praoče, o praoče!
Nađem li neprijatelja,
njegov će pepeo postati sivi dim.

Praoče, o praoče!
Nađem li neprijatelja,
njegove će kosti ležati bijele
i razbacane.

TUŽALJKA ZA MRTVIM

SIJUKSI, SJEVERNA AMERIKA

Najhrabriji od hrabrih!
Tražio si slavu na vratima smrti,
nisi mislio na onu
koja sama plače.
Zašto se nisi sjetio mene?

Najhrabriji od hrabrih!
Tražio si slavu, a ne ljubav.
Dragi moj, plačem i nisam kukavna,
srce moje plače za tobom,
srce moje plače kada su oči umorne.

DVANAESTA PJESMA TUNDRE

NAVAHO, SJEVERNA AMERIKA

Glas od koga zemlja postaje lijepa,
glas visina,
glas tundre.
U granicama tamnog oblaka
neprestano se čuje
glas od koga zemlja postaje lijepa.

Glas od koga zemlja postaje lijepa,
glas nizina,
glas skakavaca.
U travi i biljkama
neprestano se čuje
glas od koga zemlja postaje lijepa.

MOLITVA PLANINSKOM DUHU DSILI NEJANI

NAVAHO, SJEVERNA AMERIKA

Ti, koji nadvisuješ planine!
Gospodaru planine!
Mladi čovječe!
Poglavico!
Prinosim ti žrtvu,
prinosim ti žrtvu dima.
Vrati mi ponovo moje noge,
vrati mi ponovo moje tijelo,
vrati mi ponovo moj glas,
vrati mi ponovo moju dušu.
I neka sve bude lijepo!
Neka bude lijepo sve ispred mene,
neka bude lijepo sve iza mene!
I neka moje riječi budu pune ljepote.

SVEČANA PJESMA

PIMA, SJEVERNA AMERIKA

Kada se molim bogovima,
kada se molim bogovima,
raste snaga moje magije,
raste moja snaga u pjesmi.
Lijepe žene dolaze k meni,
lijepe žene dolaze k meni
s plavim cvijećem u rukama
i nečujno odlaze.
Ja idem krivudavim tragom,
ja idem krivudavim tragom
prema zapadu.
Putujem u zemlju duge
i savijam ruke u hodu.
Svijetlo jutra sjaji,
svijetlo jutra sjaji
i zvijezde lagano blijede.
Mjesec se izgubio pred suncem.

Sa ženama je došla plava ptica
na glavi noseći krunu oblaka,
drhtavu od plesna zanosa.
Gledaj, tamo je sivi pauk, veliki vrač,
koji veže sunce kada mjesec izlazi.
Okreni se, podigni zelenu palicu!

PJESMA ŽENE

OMAHA, VISORAVNI SJEV. AMERIKA

Jao! Dopustila sam da me upoznaju, the.
Jao! Dopustila sam da me upoznaju, the.
Prošle noći, kada si pjevao,
šaptala sam tvoje ime, the.
Jao! Dopustila sam da me upoznaju, the hi.
„Tko to pjeva?" oni su pitali,
a ja sam sjedila tamo, the.
„Waguntha prolazi", ja sam rekla, the.
Bilo je tvoje ime koje sam šaptala, the hi.

PJESME PRILIKOM POSVEĆIVANJA MLADIĆA

OMAHA, SJEVERNA AMERIKA

I

Svemirski oče daleko u visini,
kosa prolazi kraj tebe kao sjena.
Svemirski oče daleko u visini,
tamna kao sjena vijori kosa pred tobom
u sredinu tvog carstva.
Svemirski oče tamo u visini,
tamna kao sjena prolazi kosa kraj tebe.
Svemirski oče koji stanuješ
daleko u visini,
kao tamna sjena vijori kosa pred tobom
u sredinu tvog carstva.
Svemirski oče daleko u visini,
kosa kao sjena prolazi kraj tebe.

II

Odgovor Svemirskog oca:
U vrijeme, kada ja želim, onda, samo onda,
mrtav leži čovjek, jedna strašna stvar.

U vrijeme, ja želim, najednom onda,
mrtav leži čovjek, jedna strašna stvar.
U vrijeme, kada ja želim, onda, samo onda,
kao sjena taman, čovjek neka leži.
U vrijeme, ja želim, najednom onda
mrtav leži čovjek, jedna strašna stvar.
U vrijeme, kada želim, onda, samo onda,
crven od krvi, mrtav leži čovjek.
U vrijeme, ja želim, najednom onda
mrtav leži čovjek, jedna strašna stvar.

UVODJENJE NOVORODJENOG DJETETA U SVIJET

OMAHA, SJEVERNA AMERIKA

I

Ustanite! Vi, sunce, mjeseče, zvijezdo — vi svi što se
krećete po nebesima,
čujte me, molim!
U vašu sredinu stupio je novi život.
Dajte svoj pristanak, molim vas za to!
Poravnajte njegovu stazu, da može stići vrhuncu
prvog brežuljka.

II

Ustanite! Vi vjetrovi, oblaci, kiše, magle — vi svi,
koji se krećete između neba i zemlje,
čujte me, molim!
U vašu sredinu stupio je novi život.
Dajte svoj pristanak, molim vas za to!

Poravnajte njegovu stazu, da stigne vrhuncu
drugog brežuljka!

III

Dignite se! Vi pećine, doline, rijeke, jezera, stabla
i trave — vi svi na zemlji,
čujte me, molim!
U vašu sredinu stupio je novi život.
Dajte svoj pristanak, molim vas za to!
Poravnajte njegovu stazu, da stigne vrhuncu
trećeg brežuljka.

IV

Ustanite! Vi ptice, velike i male, što letite zrakom!
Ustanite! Vi zvijeri, velike i male, što stanujete
u šumama!
Ustanite! Vi kukci, što se šuljate travama i rujete
zemlju,
čujte me, molim!
U vašu sredinu stupio je novi život.
Dajte svoj pristanak, molim vas za to,
Poravnajte njegovu stazu, da stigne vrhuncu
četvrtog brežuljka.

V

Ustanite! Vi svi na nebesima — vi svi između neba
i zemlje, vi svi na zemlji,

čujte me, molim!
U vašu sredinu stupio je novi život,
Dajte svoj pristanak, molim vas za to,
Poravnajte njegovu stazu jer će putovati
preko četiri brežuljka.

TUŽNA PJESMA

TLINGIT, TOTEM-POLI, SJEV. AMERIKA

Ja te uvijek uspoređujem s deblom
koje nose besciljne struje,
deblom, u kome su željezni čavli.
Neka moj brat pliva kao ono,
neka moj brat pliva kopnu,
dobroj, pjeskovitoj obali.
Ja te uvijek uspoređujem, majko moja,
sa suncem koje prolazi iza oblaka.
I zato svijet postaje taman.

PJESMA MRAKA

IROKEZI, ISTOČNE ŠUME, SJEV. AMERIKA

Mi čekamo u tami.
Dođite svi koji slušate,
pomozite nam u noćnom danu.
Sada sunce ne sjaji,
sada zvijezde ne svijetle.
Dođite, pokažite nam put.
Noć nije prijatelj,
ona sklapa oči.
Mjesec nas je zaboravio,
Mi čekamo u tami.

PJESMA TRAVE

ČIPIVE, VELIKO JEZERO, SJEV. AMERIKA

Kad moje oči stignu do prerije
osjetiću ljeto u proljeću.
Nekiput lutam uokolo
i žalim sebe samu,
jer ja sam pregažena vjetrom,
koji prolazi nebom.

LJUBAVNA

ČIPIVE, VELIKO JEZERO, SJEV. AMERIKA

Istina je,
volim samo njega.
Njegovo je srce slatki sok
što kaplje sa šećernog drveta.
On je brat bršljanu
što nemirno drhti na vjetru.

LJUBAVNA PJESMA MRTVOGA

KVAKIUTL, SJEVEROZAPADNA AMERIKA

Tako si nemilosrdna, tako si nemilosrdna,
moja ljubavi!
Ha ha je ja lala!
Savladao me umor tvoj dolazak čekajući,
moja ljubavi!
Ha ha je ja lala!
Htio bih mahnit od tebe bilo što u svijet vikati,
moja ljubavi!
Ha ha je ja lala!
Jaoj! Silazim u podzemlje, odande ću za tobom vikati,
moja ljubavi!
Ha ha je ja lala!
Ha ha je ja lala!

SJENE

TEVA, JUGOZAPADNA AMERIKA

Netko, taj neizbježivi netko.
Ona ipak voli njegov glas
i njegovu sjenu
i njegove korake. Što mogu učiniti?
Taj netko, o kako mrzim njegovu sjenu.
Njegova košulja je čista i bijela.
Njegove hlače i cipele bogato ukrašene.
Njegova marama žuta i lijepa.
Ali njegovo lice, njegovo lice je crno.

PROROČANSTVO PROPASTI

ACTECI

Slatka zvučna jeka koja svladava zemlju
opila je moju dušu.
Sličan čudesnoj ptici, stvoren
u kući samo jednog boga,
ja pjevam slatke pjesme cvijeću
i srce se moje raduje.
Bijesne kapi rose sa poljskog cvijeća
opijaju moju dušu.
Boli me što boravak na zemlji
ima svoj kraj.
Ja, Meksikanac, slutim da naša vladavina prestaje
i odlazim dalje plačući. Duboko
smo se klanjali i bili uništeni.
Zadimljene zvijezde skupljaju se
protiv toga.
Jedan, koji se brinuo za cvijeće
biće uništen!
Onaj koji se brinuo za knjige i plakao
plače sada zbog početka propasti.

E S K I M I

ZEČEVA PJESMA

TELEUTI, SIBIR

Ja, ja sam zečić!
Na obali je moje igralište,
zeleno grmlje je moja hrana.

Ja, ja sam zečić!
Što ima budalasti čovjek?
Razum ima koji ga uznemiruje!

Ja, ja sam zečić!
Velike oči imam,
na noćnim lutanjima neću se izgubiti!

Ja, ja sam zečić!
Što ima budalasti čovjek?
Putove ima, da bi mogao ići u posjete!

Ja, ja sam zečić!
Žene koje kasno ustaju
poznajem po dimnjacima!

Ja, ja sam zečić!

Što ima zao čovjek?
Uši ima i pun ih je!

Ja, ja sam zečić!
Sve lijene muževe
poznam po njihovim ogradama!

Ja, ja sam zečić!
Što ima lijeni čovjek?
San ima na lošem krevetu!

Ja, ja sam zečić!
Žene koje ne vole svoje muževe
poznam po njihovim kravama!

Ja, ja sam zečić!
Što ima taj koji čuva djevojku?
Ima tamnocrveno liče!

Ja, ja sam zečić!
Što ima spretan čovjek?
Riječi ima koje ga kvare!

Ja, ja sam zečić!
Na obali je moje igralište,
zeleno grmlje je moja hrana.

LJUBAVNA PJESMA

ALTAJER I TELEUTI, SIBIR

Što prosipa listove ko zlato?
Da li je to bijela breza? Ona je!
Čije kose padaju niz ramena?
Da li je to moja žena? Ona je!

Što prosipa listove ko srebro?
Da li je to plava breza? Ona je!
Čije kose padaju niz potiljak?
Da li je to moja draga? Ona je!

BORBA JUNAKA

TATARI, SIBIR

Uhvatili su jedan drugoga i borili se,
srušili su kuću od kamena
i otišli na čistinu.
Da li je bilo dugo — oni su se borili,
da li je bilo kratko — oni su se borili
i nijedan nije pao.

Visoko u planine penjali su se boreći se.
Kao dva mlada, snažna bika,
urlajući penjali su se gore,
vukli su jedan drugoga boreći se,
kao dva divlja konja
vrišteći vukli su se dolje.
Borili su se sedam godina
i nijedan nije pao na zemlju.

PJESMA STAROG LOVCA NARVALA

ESKIMI, GRENLAND

Ijaja-a - - - ijaja, aje.
Želim moje misli, moje velike misli
odgurnuti od sebe,
ijaja-a - - - ijaja, aje.

Želim moju tugu, moju veliku tugu
progutati u sebe,
ijaja-a - - - ijaja, aje.

Neka me moja pjesma
oslobodi tuge,
neka moja pjesma kao melem
diše kroz moje grlo.
Neka moja mala pjesma
moju veliku bol
istjera iz duše,
ijaja-a - - - ijaja, aje.

Ali ne, ne, ne,
nemoguće je to,
istjerati bol iz moga grla,

nemoguće je rastopiti
suze što naviru same,
ijaja-a - - - ijaja, aje.

Umorne su moje oči,
moje ugasle oči.
Nikada više neće vidjeti narvala
kada se iz dubina pojavi,
da razbije valove mora.
Nikada više neće moje mišiće zadrhtati
kada uzmem harpunu,
ijaja-a - - - ijaja, aje.

Ah, kad bi mi sve duše
životinja morskih koje sam nekoć ubio
pomogle da rastjeram teške misli.
Kada bi me sjećanje na davne lovove
oslobodilo nemoći starosti,
ijaja-a - - - ijaja, aje.

Zapjevaj, duše moj, pjesmu
o životinjama koje sam lovio,
o narvalima koji su u skupinama
dijelili površinu mora
na uskipjele pjene
pred mojom kolibom aputitek,
ijaja-a - - - ijaja, aje.

Grlene pjesme narvala
odzvanjale su u oluji,

duboki zvuci i reske flaute,
a drugi su se odmarali lijeno
na ogledalu vode.
Pjevam o uspomenama
moje mladosti
i zajedno s dahom života
izlazi pjesma iz moga grla,
ijaja-a - - - ijaja, aje.

MOJ DAH

ESKIMI, SJEVERNA AMERIKA

Htio bih pjevati pjesmu,
malenu pjesmu o sebi.
Od jeseni ležim bolestan,
slab kao dijete.
Unaja, unaja.

Tužan sam i želim
da moja žena ode u drugi dom,
mužu, koji će je braniti
tako sigurno i čvrsto
kao decembarski led.

Tužan sam i želim
da bude daleko od mene,
kod boljeg čuvara, danas,
kada mi nestaje snage da ustanem
sa kreveta.

Znadeš li moju sudbinu?
Danas ležim ovdje slab i ne mogu
ustati,
jako je samo još moje sjećanje.

NAD MRTVIM GAVRANOM

ESKIMI, SJEVERNA AMERIKA

Ti zemljo,
ti velika zemljo!
Vidiš li ove gomile
bijelih kostiju?
Ovaj osušen kostur,
taj koji se raspao
snagom
vjetrova
velikog svemira?
He — he — he!

LOV NA MORŽA

ESKIMI, HUDSONOV ZALJEV, SJEV. AMERIKA

Nisam više mogao spavati,
more je ležalo odviše sjajno
pred mojim vratima.
Zaveslao sam,
jedan morž izronio je
nespretno kraj ruba čamca.
Ubo sam harpunu u njegove slabine
i mjehur je plesao na valovima.
Ali morž je ponovo izronio
i upro bijesan svoje peraje
kao laktove
o površinu vode;
kidao je zubima mjehur,
ali ga je snaga ostavila
jer je koža nerođenog lemara
ušivena na oružje kao čarolija.
Ljutito je puhao i udisao
novu snagu.
Doveslao sam bliže
i probio sredinu patnje umiranja.

Ovamo, vi muževi sa dalekih obala,
vaš glas je često pun brze
samohvale,
napunite pluća i pretvorite se
u pjesme
o djelima stranih lovaca.

JUŽNO MORE

MAGIJA LJEPOTE

TROBRIAND OTOCI, BRIT. NOVA GVINEJA

Tko čini magiju ljepote —
ljepotu uzvisuje, uzdiže je?
Tko je čini na padinama Obukule? —
Ja, Tabalu i moj muž Kvajvaja
Mi činimo magiju ljepote.
Ja činim glatko, ja činim lijepo,
ja činim bijelo.
Tvoju glavu činim glatkom i lijepom
i bijelom,
tvoje obraze činim glatkima i lijepima
i bijelima,
tvoj nos činim glatkim i lijepim i bijelim,
tvoj vrat činim glatkim i lijepim i bijelim,
tvoja ramena činim glatkima i lijepima
i bijelima,
tvoja prsa činim glatkima i lijepima
i bijelima.

Sjajna koža, sjajna,
blistava koža, blistava.

Crvena boja, crvena boja tamo,
crvena boja, crvena boja ovamo.

Crvena boja mojih prijateljica
suha je, uvela je.
Crvena boja, moja crvena boja,
Crvena boja, Ibo'umlina,
lijepa je, snažna je, sjajna je,
moja crvena boja.

O crna bojo, o čvrsta crna bojo!
O crna bojo, o krasna crna bojo!
O crna bojo, o lijepa crna bojo!
Oči koje svijetle, svijetle,
uši koje svijetle, svijetle,
jer to je moj sayaku.
Krasna crna boja, uistinu.

Tko čini magiju ljepote,
ljepotu uzvisuje, uzdiže je?
Tko je čini na padinama Kitume.
Ja, Ibo'umli, činim magiju ljepote,
da je uzvisim, da je uzdignem,
ja činim magiju ljepote na padinama Kitume.
Vrijedan je moj češalj, snažan je moj češalj,
moj češalj je kao pun mjesec,
moj češalj je kao zvijezda jutarnja,
jer to je moj češalj, on će me učiniti lijepom.
on će mi donijeti ljubav.

PJESME LO'UVA

TROBRIAND OTOCI, BRIT. NOVA GVINEJA

Hoho, dolazim ukrašen ogrlicom,
ogrlicom Vavele, kao Sajam
s grivnom od školjki rapa'odi.
Bacam sidro na obalu, on sjedi kraj nje,
mladi čovjek, ona ustaje,
stoji kraj njega.
Hoho, mlada ženo, hoho,
hola — hoho.

Hoho, ja spavam, ja sam budan,
čujem svečano udaranje bubnjeva,
on udara glazbu plesa, on zove
svečane suknje na njihovim bokovima.
Njegova pjesma na ustima,
njegov mali bubanj u ruci,
pocrnjeli zubi,
Tokivina prolazi selom Vavivi,
on prolazi i prolazi selom Vavivi.

Njegovo ime nek bude izbrisano, nek bude prezreno;
izbrisano kod zalaza sunca, prezreno kod izlaza sunca;
prezreno kod zalaza sunca, izbrisano kod izlaza sunca.
Jedna je ptica na baku,
jedna ptica izbirljiva.
Ja činim da bude izbrisana!
Njegov kairoiwa čar, činim da bude izbrisan,
njegov libomatu čar, činim da bude izbrisan,
njegov čar parenja, činim da bude izbrisan,
njegov horizontalni čar, činim da bude izbrisan,
njegova horizontalna kretnja, činim da bude izbrisana,
njegova odgovorna kretnja, činim da bude izbrisana,
njegova nježnost, činim da bude izbrisana,
njegova ljubav, činim da bude izbrisana,
njegova milovanja, činim da budu izbrisana,
Moj kabisilova čar
čini put u tebi;
put do divljine je otvoren.

Ženo, ženo koja odbijaš,
mužu, mužu koji odbijaš,
ona je odgurnuta, ona odbija,
tvoj muž, tvoj dragan čudi te, plaši te,
njegovo lice nestaje,
njegovo lice prestaje,
njegovo lice putuje,
njegovo lice postaje slično licu šumskog duha
njegovo lice postaje slično nemami Dokonikan.
Pada, zaista pada veo preko tvojih očiju,
zla čarolija se približava,
ona pokriva potpuno zjenice tvojih očiju.
Njegova čarolija metvice je kao ništa,
njegova čarolija ljubavi je kao ništa,
njegovo ljubavno milovanje je kao ništa,
njegove horizontalne kretnje su kao ništa,
njegove kretnje koje voliš su kao ništa,
slabost njegova tijela je kao ništa.
Tvoje sunce odlazi na zapad, tvoje sunce zalazi,
tvoje sunce zapada, tvoje sunce sjaji koso.

KAJKAKAJA — LJUBAVNA MAGIJA

TROBRIAND OTOCI, BRIT. NOVA GVINEJA

Moje će lice ostati lijepo,
moje će lice ostati puno svijetla.
To više nije moje lice,
moje lice je kao pun mjesec.
To više nije moje lice,
moje lice je kao okrugli mjesec.
Ja se probijam
kao mliječno bijela mladica lista Areca,
ja se pojavljujem
kao pupoljak bijele lilije.

KASINA MAGIJA

TROBRIAND OTOCI, SJEV. ZAP. MELANEZIJA

Moj sjajni ukras, moja bijela koža,
ja želim uzeti lice prijatelja i suparnika,
ja želim da budu otjerani,
ja želim uzeti svoje lice,
ja želim da hvale moje lice,
moje lijepo lice, koje je kao pun mjesec,

MAGIJA POVRATKA

TROBRIAND OTOCI, SJEV. ZAP. MELANEZIJA

Neka moja bulubvalata bude tupa!
Neka moj zov bude djelotvoran!
Ja vraćam natrag!
Iz sjeveroistočnog neba vraćam natrag,
iz jugoistočnog neba vraćam natrag,
iz prašume Ulavola vraćam natrag,
iz prašume Tepila vraćam natrag,
onu, koja je slična šumskom duhu,
vraćam natrag,
sa hrpe kamenja vraćam natrag,
sa kamenih bedema vraćam natrag,
iz guste paprati vraćam natrag,
s mirisom magije metvice vraćam natrag.
Ja vraćam tvoju dušu natrag, o ženo!
Vrati se k nama, vrati se svojoj majci,
vrati se k nama, vrati se svome ocu,

razori kuću,
čupaj kosu, isčupaj mi kosu,
dođi i prekorači prag,
legni na moj ležaj,
pusti da opet zajedno stanujemo
u našoj kući.

TUŽALJKA ZA POGLAVICOM

NOVA ZELANDIJA, POLINEZIJA, JUŽNO MORE

Pogledaj svijetlo munje!
Kao da bi htjela presjeći
planinske vrhove Tavhara.
Oružje je palo iz tvoje ruke,
nestao je sjajan duh
s one strane visina Rautava.
Sunce postaje umorno
i odlazi sa bojišta poput žene.
Tuguje struja mora u plimi i oseki
i rastvaraju se bregovi Juga,
jer duh vladara
leti prema Roni.
Otvorite vrata neba!
Uđi u prvo nebo, uđi u drugo!
Kada budeš prolazio zemljom duhova
i oni te upitaju: „Što znači to?"
ti im odgovori: „Vjetrovi naše zemlje
otrgnuti su od nje zbog smrti hrabroga

poglavice naših bojeva".
Atutahi i zvijezda juga
gledaju dolje s neba
i zemlja tetura tamo i ovamo,
jer nada plemena leži na tlu.
O moj prijatelju!
Rosa Hokianga
probiće tvoje tijelo
i presušiće plime svih voda
i zemlja će opustjeti.

TUŽALJKA ZATOČENICE

NOVA ZELANDIJA, POLINEZIJA, JUŽNO MORE

Neizreciva, neizreciva je moja tuga.
Suze teku iz očiju kao dva izvora.
Gdje je sada moj ljubljeni Te Kaiuku,
onaj koji me je ostavio?
Uspinjem se na brijeg
sa koga mogu vidjeti otoke zavičaja,
kada je vidik jasan
i puna tuge gledam ponosni Taumo
gdje stanuje naš vladar Tangiteruru.
O da sam barem tamo
visjeli bi zubi morskog psa
na mojim ušima poput nakita.
O kako lijepa, kako bih lijepa bila
u očima dragana.

TUŽALJKA ZA IZGUBLJENOM DOMOVINOM

NOVA ZELANDIJA, POLINEZIJA, JUŽNO MORE

Tamo u daljini leži obala Honipake,
blizu Kavhie,
ah kako daleko, kako daleko od mene.

Jedina veza između mene i tebe,
vuneni oblak što dolazi ovamo
preko vrha ostrva.

Pusti me da pošaljem uzdah plemenu
gdje sada nadolazi plima,
trčeća, zapjenjena voda.

O taj vjetar, vjetar s kopna.
ukočen vjetar.

To je moja ptica,
ptica još skrivena u kavezu
što sluša moju pjesmu.

O vjetre novogodišnje zvijezde!
Te Vhareporutu i veliki Atiava
doveslaće brzo ovamo.
Tako se svršava moja pjesma.

TUŽALJKA ZA POGLAVICOM TE HEU HEU

NOVA ZELANDIJA, POLINEZIJA

Gledaj kako sa tamnog Tahara brda
dolazi mlado jutro. Da nisi ti, prijatelju,
koji se vraćaš odjeven u svijetlo oblaka?

Da, ti si otišao!
Idi, ti moćni, idi najzaslužniji!
Idi ti, koji si kao visoko stablo zasjenio
svoj narod. Kakav je to strahoviti bog skrivio
tvoju smrt? Spavaj poglavico!
Okreni još jednom k meni smiono i snažno tijelo
da vidim tvoje lice ukrašeno bojama.

Zvijezde su postale tamnije
jer Atutahi i Rehua-kai-tangato,
ne postoji više. Tongariro brdo
stoji samo na jugu, a bogato perje,
što je krasilo čamac Arava,
plovi na valovima. I žene sa zapada
gledaju ovamo plačući.

Dovrši svoj san, sine Range,
probudi se i primi ratnu sjekiru,
reci svome narodu znakove koji dolaze
šumni kao valovi, glasni kao neprijatelji
što sa uspravnim kopljima trče ovamo.

Jao, ti si pao i zemlja te uzima kao plijen,
ali tvoja čudesna slava stoji u visini
i čuje se u oblacima.

ŽALOBNI PJEV ZA VERA

MANGAJA, POLINEZIJA, JUŽNO MORE

I

GLAS: Čuješ li, Vero, žuborenje mora?
Tamo za malom pandamovom šumom
kidaju se valovi o stijene...
Vrijeme je, prijatelju, da pođemo!
ZBOR: Cvijeće nas odjenulo u žalobne ponjave.
GLAS: Pristupi bliže onoj ravnoj stijeni
i čekaj tamo pogodan vjetar.
Krenućeš umoran preko mora,
pun briga čeka tamo tvoj otac
ZBOR: dolazeću povorku koju vodiš.
GLAS: Čuješ li, ljubljeni Vero,
ZBOR: glazbu mora?
Ti si ubogi putnik
na dugom putu dalekim obalama.
GLAS: Jao, tamo, na onoj strani,
čuješ li, zovu te umrli preci,
da stupiš kroz tamni grob što zjapi
u carstvo duhova.
Vrijeme je, prijatelju, da pođemo!
ZBOR: Cvijeće nas odjenulo u žalobne ponjave.

II

GLAS: Okrećem svoje oči
ZBOR: drugome carstvu.
Duh moj da nađe mir u drugim krajinama
na bijelom žalu, na rubu bezdana.
GLAS: Na rubu tamnog, tamnog bezdana.
ZBOR: Moj put vodi preko crnih grebena
zelenog jezera.
Neznanim i čudnim krajevima
vodim ovu povorku duhova.
Tko nas ovamo zove?
GLAS: Čekamo dugo željeni vjetar,
da bi nas odnio preko mora.
ZBOR: Po kamenju smo došli,
putovali smo pučinom, poprskani morem,
umorni od tame sjedamo
i plačemo.
GLAS: O, jecajuća povorko koju vodiš,
o Vero!
Ponekad sakriva veo magle
našim pogledima planine podzemne,
ponekad valovi oplakuju korake.
Vrijeme je, prijatelju, da pođemo!
ZBOR: Cvijeće nas odjenulo u žalobne ponjave

III

GLAS: Vrijeme je
ZBOR: za plovidbu!
Pazi da ne zabludimo.

GLAS: Gle, tamo je luka,
ZBOR: teško je do nje naći put.
Ah, to je moj otac,
GLAS: koji nad nama bdije.
Sunce zalazi, čekajmo još časak.
ZBOR: Naše su noge krvave od kamenja.
Tamo je tamna spilja Rau-pa.
Koračajmo lagano svojim putem.
Mi, duhovi, koji nemamo prijatelja,
stigli smo na pola puta.
Gledaj na istok, gledaj na zapad,
gledaj, zalazi sunce!
GLAS: Ah, za nama korača tvoj otac,
moli nas da se vratimo.
Čekajmo još časak...
Vrijeme je, prijatelju, da pođemo!
ZBOR: Cvijeće nas odjenulo u žalobne ponjave.

IV

GLAS: Tvoje noge, o Vero,
ZBOR: Opletene su gustim vriježama.
Jesi li spreman za carstvo duhova?
Želiš li ploviti
GLAS: pjenušavim morskim valovima?
ZBOR: Pođi kroz pandamov gaj,
drag bestjelesnim duhovima.
GLAS: Tiha uvala umivena morem.
Bog-cvrčak pjeva da bi te odveo
šipražjem obale,
ZBOR: kuda putuju duhovi mrtvih.

GLAS: Okupaj svoje lepršave kose,
o Vero!
Daruj mi nov život, jutarnja svjetlosti!
Vrijeme je, prijatelju, da pođemo!
ZBOR: Cvijeće nas odjenulo u žalobne ponjave.

V

GLAS: Sine velikog kralja!
ZBOR: Ti, božanski, koga je pogodan vjetar
sa nebesa doveo ovim obalama,
daj nam dugo zbogom, vrati se,
kumiru moga doma — ostani!
GLAS: Ovjenčani pupoljcima mirisnih cvjetova,
molimo se, o Vero!
Cvijeće nas odjenulo u žalobne ponjave!
ZBOR: Vrijeme je, prijatelju, da pođemo.

TUŽALJKA ZA UROM

MANGAJA, POLINEZIJA, JUŽNO MORE

Ura, naš ljubimac, spreman je za put
preko mora.
Radi svog sina smeten je Koroa.
Jeka sa klisure vraća krik tuge
rasplakane majke.

Oko tebe sada strašan vjetar vije,
traži zaklon, o Ura, moje duhovno dijete.

Žuri se putem u zemlju duhova,
čekaju te tamo sa vijencima cvijeća.
Tamo je, sine mog srca, drvo
uvijek teško od bogatih plodova.
Radi svog sina smeten je Koroa.
Jeka sa klisure vraća krik tuge
rasplakane majke.

Probudite se, vjetrovi, vi koji nosite duhove,
nježno ga odnesite preko mora.
Tamo je jedan vitki čamac,
gledaj, tamo je vitki čamac
prepun duhova Mangaia.

Preko mora nose ga brze struje.
Radi svog sina smeten je Koroa.
Jeka sa klisure vraća krik tuge
rasplakane majke.

Jao, gdje je zaklon od bure
na jednoj sigurnoj obali.
Majka tuguje za mrtvim:
Ti i tvoja sestra stigli ste mjestu duhova
i mi plačemo kao u prastaro vrijeme.
Radi svog sina smeten je Koroa.
Jeka sa klisura vraća krik tuge
rasplakane majke.

PJESMA MRTVIH

OTOK FIDŽI, JUŽNO MORE

Vi, bogovi! Kako strašno smo bili pokopani,
ukočena lica, okrenuti prema nebu.
Vidimo kišni oblak kako leti nebom,
nogama su utabali u dubinu, nas, istrošene.

Rastrgana rebra, stupovi naše kuće,
razorene oči kojima smo se gledali,
upali nosevi, kojima smo se ljubili,
razvaljena prsa, koja smo grlili,
razbijene butine, kojima smo se obuhvaćali,
uvela usta, kojima smo se smijali,
ispali zubi, kojima smo grizli,
propala je ruka, koja je bacala koplje,
odvaljeno je kamenje sokola,
prestale su kose stida i brade.

Slušajte tužaljku komaraca:
„Neka umru i otputuju tamo,
ali, jao mome uhu koje su otrgli!"

Slušajte tužaljku muhe:
„Neka umru i otputuju tamo,
ali, jao! otišlo je oko iz koga sam pila!"
Slušajte tužaljku crnog mrava:
„Neka umru i otputuju tamo,
ali jao! zub kita odnijeli su sa sobom!"

PJESMA SAMOUBICE

OTOK FIDŽI, JUŽNO MORE

Moja sestra Audi Vavarusu leži i spava.
Da li je to san zdravlja ili smrti?
Njena glava umorno leži na jastuku.
Spavaj samo, ženo koja mi ne ostavljaš
mjesto u ljubavi našeg muža.
Spavaj samo, ženo koja si zaboravila
naše djetinjstvo zajedničko.
Bolan je brak sa istim mužem,
kao trnje za naše meso.

Uzimam boje i svoju najljepšu haljinu,
hodam daleko poljima,
prolazim kraj napukle pećine,
spuštam se uz potok,
napuštam obalu i idem prema visokom stablu,
otvaram korpu sa bojama
i crnim svoje oči.
Zar je danas dan moje smrti?
Okrećem se prema kokosovom stablu,
vlažim ruke i penjem se polagano.

Na pola puta od grane do korijena
zaustavljam se i gledam.
Tužno me promatra moja domovina.
U daljini vidim raskošnu Seturu,
njeni se krovovi tame i nestaju.
Vidim obalu kojom sam tajno šetala,
bijeli koluti na čamcima skrivaju se oku.

Ja sada otvaram dvije ruke
i moj život me napušta.

PJESMA ČEŽNJE

DŽILBERT OTOCI, MIKRONEZIJA

Ne tajim, on je slomio moje srce.
On je lijep i dobar,
njegovo ulje miriše.
Sada stoji pred onim drvetom.
Želim ga dozvati. Jao!
Moram ići tamo gdje ću naći mir,
na sjever preko duboke vode. Jao!
Sada ga vidim gdje stoji na obali,
uzima svoj kanu i jedri
tamo, između Tarave i Apaianga.
Tamo je bacio sidro...
Ali već dolazi ptica kabana —
ah, kabana, kabana, kabana!

LJUBAVNA

OTOK JAP, MIKRONEZIJA

Tvoj sjaj je blijedo čudo
kao blaga mjesečina.
Ona se rastaje neprestano,
da bi nam odala tok vremena,
moja najmilija!

UZBURKANO MORE

MARŠALSKO OTOČJE, MIKRONEZIJA, JUŽNO MORE

Razbijena je kičma vjetra
i sada laganije duva.
Mi činimo čaroliju vjetra:
on postaje tih, tih, tih,
potpuno tih.
Vjetra nema, vjetra nema,
čarolijo vjetra,
o učini da nema vjetra,
učini da nema vjetra,
učini da nema vjetra.
Talasanje, talasanje, talasanje,
talasanje, talasanje, talasanje,
urliče, pada, urliče, pada; urliče, pada,
diže se gore,
pjeni se more i prekriva obalu
pijeskom.
Uzmutilo se dno, uzmutilo se dno
i udara u obalu.

ČAROLIJE

HAVAJI, JUŽNO MORE

Ovdje stoji on, ovdje stoji on, Pikoi.
Alala zove se moj otac,
Koukou zove se moja majka.
Šest božanskih sestara bilo im je rođeno:
luk neba,
luk planine,
luk zemlje,
luk mora,
luk noći,
luk dana,
O, vi krasne,
vi šutljive.
Ovdje je štakor —
tamo je štakor u lišću aveoveo,
ispod ploda aveoveo,
pokraj stabla aveoveo.
Mainele, ti imaš velike oči,
zar nisi još vidjela štakora?
Da si pucala,
da si pucala, Mainele,
i ti bi pogodila bradu štakora —

ti bi imala dva štakora — dva,
dolazi još jedan — tri štakora — tri.
Pucaj, gledaj, sada su štakori ljudi,
u malog čovjeka,
velikog čovjeka,
tankog čovjeka,
debelog čovjeka,
dršćućeg plašljivca.
Leti, moja strijelo, pogodi
i vrati se opet.

LJUBAVNA PJESMA

ARANDA, CENTRALNA AUSTRALIJA

Tangatja ličinke vraćaju se kući,
oklijevajući vraćaju se kući.
Tangatja ličinke vraćaju se kući,
lijepo ukrašene vraćaju se kući,
dobrim putem vraćaju se kući,
ravnim putem vraćaju se kući,
savijajući se vraćaju se kući,
lijepo ukrašene vraćaju se kući.
Ilkalatja ličinke spuštaju se dolje,
lijepo ukrašene spuštaju se dolje,
na tvrdoj ravnici leže tamo,
na mekom jastuku leže tamo,
na masnom podu leže tamo,
na vlažnom podu leže tamo.

Umoran je ždral, umoran je ždral,
krila su mu ukočena.
Lete iza ždrala i vraćaju se kući,
ibiljakua patke vraćaju se kući.

BREGOVI ZAVIČAJA

DJAHAI-SEMANG, JUGOISTOČNA AZIJA

Brijeg Hinas u oluji,
moja domovina, brijeg Hinas.
Snažni vjetrovi tamo viju;
hladan vjetar,
magleni vjetar,
olujni vjetar oko bregova,
snažni vjetrovi tamo viju.
Na brijegu, tamo je naša domovina,
na brijegu Hinas stanujemo.
Brijeg Behing, brijeg Siong,
brijeg Malau, brijeg Kuvi,
brijeg Matan, brijeg Lumu,
puna bregova je moja domovina.

K R A

MALAJA

Nogama udara Kra,
plodove nosi Kra,
gore i dolje skače Kra,
na stablu rambutan Kra,
na bambusu semej penje se Kra,
na haur penje se Kra,
dugo visi dolje Kra,
nogama udara Kra,
gleda dolje Kra,
na mladi rambutan Kra,
kraj njega su mladi Kra,
gleda dolje Kra,
svija granu Kra,
skače sa grane Kra.

CENOI

MALAJA

A o va! Spuštamo se stijenom.
S glazbom flaute spuštamo se klisurom,
mi djevojke iz Ple spuštamo se klisurom,
s glažbom flaute spuštamo se klisurom,
kližemo dolje sa stijene, spuštamo se klisurom,
mi djevojke Cenoi spuštamo se klisurom,
bacamo strijele, spuštamo se klisurom,
rukama hvatamo oružje, spuštamo se klisurom,
s glazbom flaute spuštamo se klisurom.

BIDOG

MALAJA

Velikim koracima Bidog ulazi u kolibu,
njegove oči sjaju, on ulazi u kolibu,
njegovi bokovi blješte, on ulazi u kolibu,
velike korake čini, on ulazi u kolibu,
i na obali Belaven, on ulazi u kolibu,
i na obali Belanja, on ulazi u kolibu,
dva tigra se bore, on ulazi u kolibu,
na obali rijeke Temegn, on ulazi u kolibu,
i na obali Tadoh, on ulazi u kolibu,
u krugu se vrti Bidog, on ulazi u kolibu.

PITON-ZMIJA

BOSISI, MALAJSKI POLUOTOK

Seng! Seng! Seng! To je piton-zmija!
Piton svilene kože, svetog rasta,
piton koji je došao sa izvora vode,
piton čije je tijelo debelo poput stabla
kokosove palme.
On je taj koji ima rogove i zove nas,
piton svilene kože koji je puzao k moru,
da se bori protiv stare morske zmije,
dok nisu široka mora postala uska.
Stara zemlja-piton od prapočetka —
to je piton koji je bio pobijeđen,
stari piton koji se više nije mogao boriti,
stari piton koji je molio milost.
Onaj koji je došao s kopna bio je pobijeđen,
onaj koji je došao s mora pobijedio je —
on je bio taj koji je imao snažniji duh.
Mrtva zemlja-piton popela se do neba
i postala vatra koju zovemo duga,
jer njen rog je ukrala morska zmija.

Pazi dobro: ne penji se preko!
Ako to učiniš, bićeš uništen.
Oko tvojih bokova oviće se piton-bolest.
Sjeti se toga, sjeti se!
Sutra i uvijek
neka bude straha u izobilju.

TUŽALJKA

OTOK SANGI, MALAJA

Pitate me, žene, za mog starijeg brata,
da vam pričam o njemu, koji je stariji;
Tamo vani, gdje leže otoci,
u dubini mora ostao je,
ostao je da broji otoke,
da, da broji otoke.
Čujte, u moru je ostao, tamo preko,
u dubini je ostao,
ostao jer su ga ubili,
ostao jer su ga umorili.
Samo kosa je bila odrezana,
samo brada je bila obrijana,
Sirih posuda sve je to primila,
Pimeng posuda sve je to čuvala,
posuda u kojoj leži češalj
posuda u kojoj je ležao češalj
sada je duboko dolje u čamcu.
Želim spavati cijelu godinu,
cijelu godinu želim spavati.

AFORIZMI

SUMATRA, INDONEZIJA

Ako puštaš čamac da juri vodom,
neka se ne vidi da se umaraš.
Tako i brige sakrij u grudima,
da ih nitko ne primjeti.

Kada lađa dolazi iz daleka,
donosi šumske plodove.
Kad cvjetovi cvjetaju na obali,
dolaze bumbari.

Bijeli čovjek čuva ogradom žice
svoje rižino polje.
Kao uhvaćena srna tuguje
mlada žena kod starog muža.

Tamo pred selom stoji drvo gelugur,
tražim malo bijele tkanine.
Kao posljednja kuća pozdravlja me grob,
kao posljednja odjeća domahuje
mrtvačka ponjava.

JEDNOJ LIJEPOJ DJEVOJCI

INDONEZIJA

Oh, zvijezdo Tonsea, kamo želiš otići?
Tvoji su drugovi postali tihi,
jer se sjajna zvijezda udaljila.
Ona je otišla u Kemu, da se nikad ne vrati.
Nikad se više neće vratiti,
otišla je tamo zbog ljubavi.

PJESMA BOLESNE DJEVOJKE

INDONEZIJA

Majko, kada umrem, počešljaj mi kosu,
ispleti tamne pletenice.
Kada me oblačiš, majko, odjeni bijele haljine,
bijele haljine, majko, platno Samaranga.
Kada me ponesu grobu, o dragi, žalosni oče,
prijatelji neka prate moje tijelo.
Kada stignemo grobu, dragi, žalosni oče,
položi me tamo tiho.

SADRŽAJ

Zvonimir Golob: Pjesme primitivnih naroda 5

AFRIKA

Jagode 21
Pjesma žena čiji su muževi u ratnom pohodu . . . 23
Pjesma žena nakon poroñaja 24
Pjesma krasnoj kravi 25
Plahost 26
Tužaljka i poziv na osvetu pjevana od udovice ubijenog 27
Ah — Loo — Rookok 28
Pjesma 29
Neodlučnom draganu 30
Molitva 31
O ljudskoj prolaznosti 32
Najlepši bik 33
Pjesma ratnika 34
Čežnja 36
Uspavanka 37
Pogrebni tam-tam 38
Pjesma žene 39
Čežnja za smrću 41
Kletva bogu sudbine 42
Neumoljiva smrt 43
Molitva riječnom bogu Tanu 44
Pjesma duhova 45
Tužaljka 46
Pjesma čežnje 47
Tri pjesme 48
Tri pjesme 49
Tužaljka jedne udovice 51
Tužaljka djevojke 54
Uspavanka 55
Veliki bubanj 56

Pjesma predaka 58
Zahvalnica prilikom rođenja dječaka 60
Molitvena pjesma pred golim kosturima 61
Pjesma termitima 62
Lovačka pjesma 63
Uvriježeni ljubavnik 64
Pjesma srpu mladog mjeseca 65
Pjesma jedne majke svome dojenčetu 66
Molitveni pjev 67
Mladićeva pjesma 68

SJEVERNA AMERIKA

Ratna pjesma 71
Tužaljka za mrtvim 72
Dvanaesta pjesma tundre 73
Molitva planinskom duhu Dsili Nejani 74
Svečana pjesma 75
Pjesma žene 77
Pjesme prilikom posvećivanja mladića 78
Uvođenje novorođenog djeteta u svijet 80
Tužna pjesma 83
Pjesma mraka 84
Pjesma trave 85
Ljubavna 86
Ljubavna pjesma mrtvoga 87
Sjene 88
Proročanstvo propasti 89

ESKIMI

Zečeva pjesma 93
Ljubavna pjesma 95
Borba junaka 96
Pjesma starog lovca Narvala 97
Moj dah 100
Nad mrtvim gavranom 101
Lov na morža 102

JUŽNO MORE

Magija ljepote 107
Pjesme Lo'uva 109
Čarolija zaborava 110
Čarolija zaborava 111
Kajkakaja — ljubavna magija 112
Kasina magija 113
Magja povratka 114
Tužaljka za poglavicom 116
Tužaljka zatočenice 118
Tužaljka za izgubljenom domovinom 119
Tužaljka za poglavicom Te Heu Heu 120
Žalobni pjev za Vera 122
Tužaljka za Urom 126
Pjesma mrtvih 128
Pjesma samoubice 130
Pjesma čežnje 132
Ljubavna 133
Uzburkano more 134
Čarolije 135
Ljubavna pjesma 137
Bregovi zavičaja 138
Kra 139
Cenoi 140
Bidog 141
Piton-zmija 142
Tužaljka 144
Aforizmi 145
Jednoj lijepoj djevojci 146
Pjesma bolesne djevojke 147

AMULETI • TEHNIČKI UREDNIK:
ANTE ŠANTIĆ • ŠTAMPA
BEOGRADSKI GRAFIČKI ZAVOD
BEOGRAD